

४८ वा वार्षिक अहवाल २०१९-२०

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी - ४३१ ४०२ (महाराष्ट्र)

क्षणचित्रे

कृषि अर्थशास्त्र राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन

डॉ. अशोक दलवाई, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, राष्ट्रीय पर्जन्य क्षेत्र प्राधिकरण, नवी दिल्ली, डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, श्री. पाशा पटेल, मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य कृषि मुल्य आयोग, डॉ. धर्मराज गोखले, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, डॉ. दे.बा. देवसरकर

हवामान बदलानुरूप कृषि उपक्रम कार्यशाळा

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, डॉ. विलास भाले, मा.कुलगुरु, डॉ.पदेकृवि, अकोला, श्री. विकासचंद्र रस्तोगी, प्रकल्प संचालक, पोक्रा, मुंबई, डॉ. जी. रविंद्र चारी, संचालक, भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहू संशोधन केंद्र, हैद्राबाद, डॉ. प्रदीप इंगोले, संचालक विस्तार शिक्षण

डिजीटल शेती - आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळा

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, श्री.अविनाश शिरोडे, राजदुत, राष्ट्रीय आंतरीक्ष संस्था, अमेरिका, डॉ.सिवा बालसुंदरम, पुत्रा विद्यापीठ, मलेशिया, डॉ. धर्मराज गोखले, संचालक शिक्षण, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन, डॉ. उदय खोडके, प्राचार्य, डॉ.गोपाळ शिंदे

४८ वा
वार्षिक अहवाल
२०१९-२०

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी - ४३१ ४०२ (महाराष्ट्र)

वार्षिक अहवाल

२०१९-२०

वार्षिक अहवाल संपादकीय मंडळ

डॉ. दत्तप्रसाद वासकर	: संचालक संशोधन
डॉ. मदन पेंडके	: संशोधन संपादक
डॉ. अशोक जाधव	: उपसंचालक संशोधन (पिके)
डॉ. गर्जेन्द्र लोंढे	: उपसंचालक संशोधन (पशु विज्ञान)
डॉ. दिगंबर पेरके	: उपसंचालक संशोधन (कृषि अर्थशास्त्र)

प्रकाशक

श्री. रणजीत पाटील
कुलसचिव
वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी-४३१ ४०२

मुद्रक

ओंकार ग्राफीक्स
परभणी

डॉ. अशोक ढवण

कुलगुरु

**वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी**

मनोगत

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीचा ४८ वा वार्षिक अहवाल सादर करतांना मला आनंद होत आहे. सन २०१९-२० या वर्षात विद्यापीठाने शिक्षण, संशोधन आणि विस्तार क्षेत्रात केलेल्या प्रमुख योगदानाचा उल्लेख यात केलेला आहे.

भारताच्या अर्थव्यवस्थेत कृषि क्षेत्राचा महत्वाचा वाटा आहे. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ नवनवीन तंत्रज्ञानांची निर्मिती व त्याचा प्रसार सर्व शेतक-यांपर्यंत पोहोचवण्याचे तसेच त्यांचे उत्पन्न व जीवनमान उंचावण्याचे ध्येय समोर ठेवून काम करत आहे. मराठवाडा विभागातील हवामान, शेतक-यांची गरज तसेच हवामान बदलानुरूप परिस्थितीशी सुसंगत धान्यपिकांचे व फळपिकांचे विविध उच्च गुणधर्म प्रत व गुणवत्ता असलेले वाण विद्यापीठाने तयार केलेले आहेत. विद्यापीठाने जलसंवर्धन व जलपुनर्भरण कार्यात नवनवीन संशोधन करून योगदान दिले आहे. तसेच विविध सुधारीत यंत्रे विकसित करून शेतीतील मजूरखर्च व समस्या कमी करत आहेत. विद्यापीठ वर्धापनदिनी मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना बियाणे उपलब्ध करून देण्यात आले.

विद्यापीठ विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास वाढविण्याच्या दृष्टीने प्रयत्नशील आहे व नाविण्यपूर्ण विचारांची शिकवण देत आहे. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील शिक्षणाची पुर्नजोडणी आणि मुल्यमापन हे वेगवेगळ्या आंतरराष्ट्रीय संस्थांसोबत सामंजस्य करारातून केले जात आहे. राष्ट्रीय सेवा योजनेतर्गत विद्यार्थ्यांनी वृक्षारोपण तसेच स्वच्छ भारत अभियान या कार्यक्रमात सहभाग नोंदवला. विद्यार्थ्यांसाठी क्रिडा स्पर्धा व सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते.

विद्यापीठाची कृषि विस्तार शिक्षण व्यवस्था या विद्यापीठाचे तंत्रज्ञान शेतकरी बंधूंपर्यंत पोहोचवण्याकरीता सक्षम आहे. विविध प्रात्यक्षिके शेतकऱ्यांच्या शेतावर आयोजित केलेली आहेत. विद्यापीठाने १८ मे, १७ सप्टेंबर तसेच ३ जानेवारीला शेतकरी मेळावे आयोजित केले. या मेळाव्यात मोठ्या प्रमाणात शेतकरी उपस्थित होते. त्यांना विविध पीक पद्धतीबद्दल सखोल मार्गदर्शन करण्यात आले. मी राज्य शासन, केंद्र शासन, राज्य नियोजन आयोग, भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थांचा संशोधनासाठी निधी प्राप्त करून दिल्याबद्दल आभारी आहे. माझ्या विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ, अधिकारी व कर्मचाऱ्यांच्या दिवसरात्र परिश्रमामुळे हे विद्यापीठ इतकी प्रगती करत आहे.

मी, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन व डॉ. दे.बा. देवसरकर, संचालक विस्तार शिक्षण व त्यांच्या सहका-यांचे अभिनंदन करतो की, त्यांचेमुळे हा वार्षिक अहवाल सुयोग्य रूपात तयार झाला आहे. मला विश्वास आहे की विद्यापीठाच्या अनेक लाभार्थींना या वार्षिक अहवालाचा नक्कीच फायदा होईल.

(अशोक ढवण)

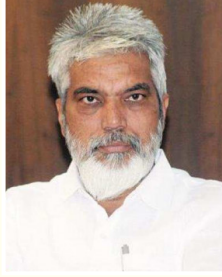
कुलगुरु

कुलपती
श्री. भगत सिंह कोश्यारी
कुलपती तथा मा. राज्यपाल महाराष्ट्र राज्य

श्री. उध्दव बाळासाहेब ठाकरे
मा.मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य

श्री. दादाजी भुसे
मा.कृषि मंत्री, महाराष्ट्र राज्य

श्री. विश्वजीत कदम
मा.कृषि मंत्री (राज्य) महाराष्ट्र राज्य

श्री. हरिभाऊ जावळे
मा.उपाध्यक्ष
महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद

डॉ. अशोक ढवण
मा. कुलगुरु
वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ कार्यकारी परिषद २०१९-२०

अ.क्र.	नाव	पत्ता	
१	मा. डॉ. अशोक श्री. ढवण	कुलगुरु, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	अध्यक्ष
२	मा.आ.श्री सतीश भानुदासराव चव्हाण	विधान परिषद सदस्य, औरंगाबाद	सदस्य
३	मा.आ.श्री विनायकराव मेटे	विधान परिषद सदस्य, तुकाई निवास, तिरुपतीनगर, बार्शी रोड, बीड	सदस्य
४	मा. श्री संतोष दानवे	विधानसभा सदस्य	सदस्य
५	मा.डॉ. राहुल पाटील	विधानसभा सदस्य	सदस्य
६	डॉ. एस.टी. बोरीकर	१०२, अमोघ बिल्डींग, सरस्वतीनगर, परभणी	सदस्य
७	मा. कृषि संचालक	कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-५	सदस्य
८	प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त	औरंगाबाद	सदस्य
९	मा. संचालक फलोत्पादन	पुणे	सदस्य
१०	मा. मुख्य वनसंरक्षक	प्रादेशीक वनवृत्त, औरंगाबाद	सदस्य
११	प्रादेशिक उपआयुक्त	मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, औरंगाबाद	सदस्य
१२	मा. आयुक्त	प्रादेशिक दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी, औरंगाबाद	सदस्य
१३	डॉ. पी.जी. पाटील	संचालक, भाकृअप-केंद्रीय कापूस तंत्रज्ञान संशोधन संस्था माटुंगा, मुंबई	सदस्य
१४	मा. श्री लिंबाजीराव ज्ञानोबाराव भोसले	प्रगतीशील शेतकरी	सदस्य
१५	मा. श्री अजय विजयराव गव्हाणे	प्रगतीशील शेतकरी, गव्हाणे रोड, परभणी	सदस्य
१६	मा. श्री बालाजीराव रामराव देसाई	प्रगतीशील शेतकरी	सदस्य
१७	मा.श्री शरद सखारामजी हिवाळे	प्रगतीशील शेतकरी	सदस्य
१८	मा. सौ.पवित्राबाई सत्यवान सुरवसे	प्रगतीशील शेतकरी	सदस्य
१९	डॉ. आदितीताई सुभाषचंद्रजी सारडा	कृषि उद्योजक	सदस्य
२०	डॉ. ध.नि. गोखले	अधिष्ठाता (कृषि), वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	सदस्य
२१	डॉ. द.प्र. वासकर	संचालक संशोधन, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	सदस्य
२२	श्री. न.शं. राठोड	नियंत्रक, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	निमंत्रित सदस्य
२३	श्री रणजीत आ. पाटील	कुलसचिव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	सदस्य सचिव

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	विभाग	पृष्ठ क्र.
१	प्रस्तावना	१
२	शिक्षण	३
३	विद्यापीठ ग्रंथालय	१२
४	विद्यार्थी कल्याण	१४
५	संशोधन	१६
६	संशोधन शिफारशी	१९
७	प्रशिक्षण व कार्यशाळांचे आयोजन	३१
८	सामंजस्य करार	३९
९	बीजोत्पादन कार्यक्रम	४१
१०	फळझाडाच्या कलमा व रोपांची विक्री	४३
११	उत्पादन तपासणी प्रयोगांची माहिती	४४
१२	पारितोषिक प्राप्त केंद्र / शास्त्रज्ञ	४५
१३	विस्तार शिक्षण संचालनालय	४९
१४	कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र	५३
१५	विद्यापीठ प्रशासन	५७
१६	विद्यापीठ वित्त व्यवस्था	६३
१७	विद्यापीठ अभियंता	६६

प्रस्तावना

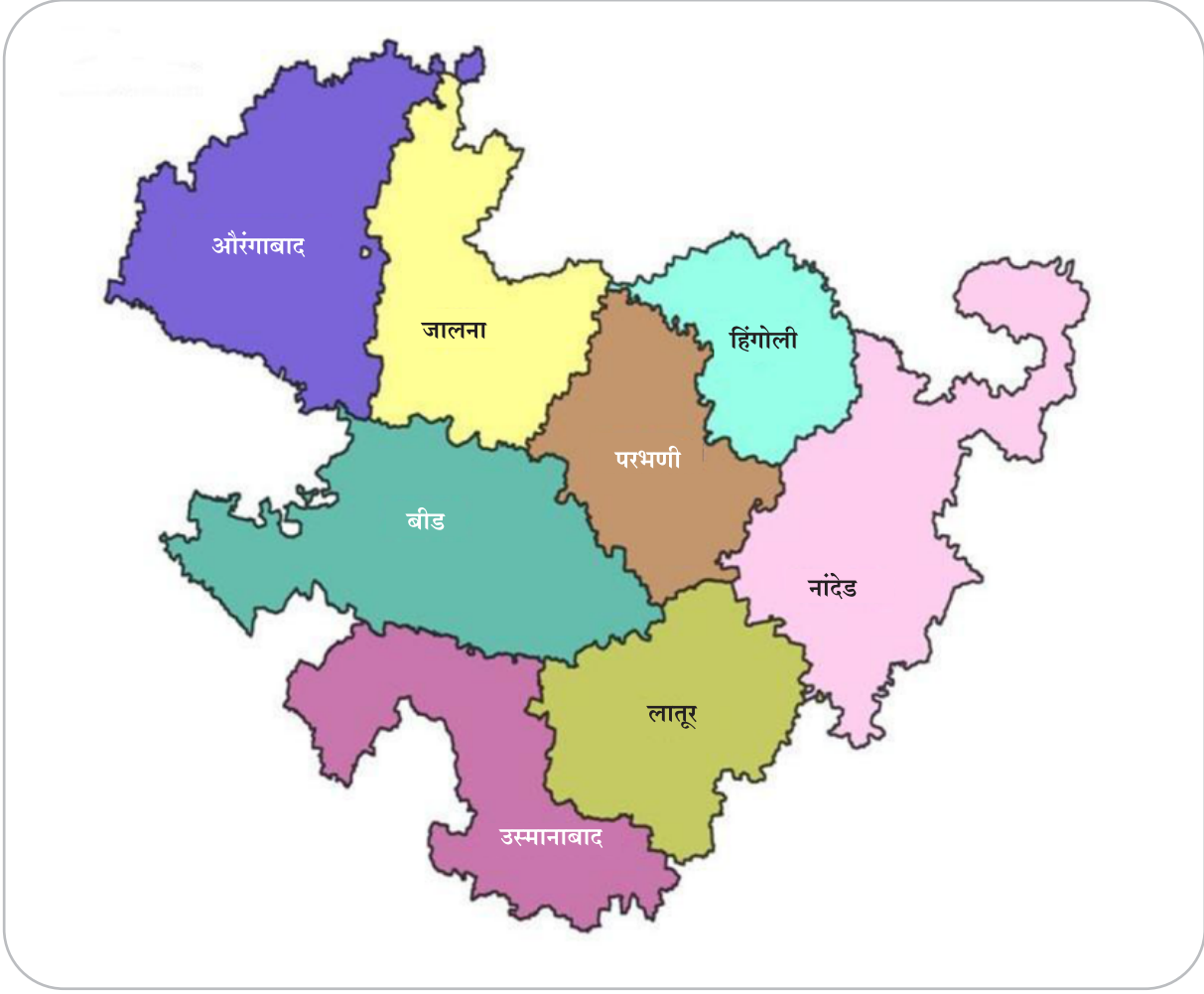
मराठवाडा विभागाच्या कृषि शिक्षण, संशोधन आणि विस्तार विषयक गरजांच्या पूर्ततेसाठी महाराष्ट्र शासनाने १८ मे, १९७२ रोजी परभणी येथे मराठवाडा कृषि विद्यापीठाची स्थापना केली. मराठवाडा विभागातील आठही जिल्ह्यांतील शेतकऱ्यांच्या व शेतीच्या सर्वांगीण विकासासाठी विद्यापीठ कटीबंध आहे. महाराष्ट्रातील चार कृषि विद्यापीठांपैकी वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी हे एक आहे. मराठवाडा विभागातील औरंगाबाद व नांदेड जिल्ह्यातील काही भाग औद्योगीकरणात असून उर्वरित संपूर्ण भाग हा कृषि क्षेत्राखाली आहे. मराठवाडा विभागातील कृषि क्षेत्रांच्या आणि शेतकऱ्यांच्या गरजा लक्षात घेऊन हे विद्यापीठ नवनवीन कृषि संशोधन करत आहे.

मराठवाडा विभागात औरंगाबाद, जालना, लातूर, परभणी, उस्मानाबाद, नांदेड, हिंगोली व बीड अश्या आठ जिल्ह्यांचा समावेश आहे. मराठवाडा विभाग १७°३५' ते २०°४०' अक्षांश व ७४°४०' ते ७८°१६' रेखांश या भागात आहे. मराठवाडा विभागाचे क्षेत्रफळ ६४.५ दशलक्ष हेक्टर असून ५७ लाख हेक्टर कृषि क्षेत्राखाली आहे. मराठवाडा विभागाच्या प्रत्येक जिल्ह्यात हवामान वेगवेगळे आहे. मराठवाडा विभागाचे वार्षिक पर्जन्यमान ५०० ते ११०० मिमी आहे. त्यापैकी ६० टक्के भाग हमखास पावसाच्या प्रदेशात येतो तर प्रत्येकी ४० टक्के भाग हा अवर्षण प्रवण तसेच जास्त पर्जन्यमान क्षेत्रात येतो. मराठवाडा विभागातील शेती ही मुख्यत्वेकरून पावसावर आधारित आहे. या विभागातील लोकांचे जीवन हे मुख्यतः शेतीवर अवलंबून आहे. मराठवाडा विभागातील बहुतांश जमीन ही मध्यम ते खोल काळी आहे. या विभागातील महत्वाची पिके सोयाबीन कापूस तसेच तूर असून रबी हंगामात करडई, रबी ज्वारी तसेच हरभरा घेण्यात येतो.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत कृषि, कृषि अभियांत्रिकी, अन्नतंत्र, सामुदायिक विज्ञान (गृह विज्ञान), कृषि पणन व व्यवस्थापन, कृषि जैवतंत्रज्ञान विद्याशाखेत पदवी, पदव्युत्तर अभ्यासक्रम राबविले जातात. कृषि महाविद्यालय, परभणी, बदनापूर, अंबाजोगाई, लातूर व उस्मानाबाद येथे असून कृषि अभियांत्रिकी, अन्नतंत्र महाविद्यालय आणि सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय परभणी येथे आहेत. कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, लातूर येथे तर कृषि पणन व व्यवस्थापन महाविद्यालय, चाकूर येथे आहेत. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातर्गत ४३ खाजगी विनाअनुदानित महाविद्यालये मराठवाडा विभागात कार्यरत आहेत. विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांना अनुभव आधारित प्रशिक्षण देण्याच्या उद्देशाने काढणी पश्चात तंत्रज्ञान, दुग्धव्यवसाय, फलोत्पादन, मृदविज्ञान तसेच कडधान्य व तेलबिया प्रक्रिया केंद्र स्थापन करण्यात आले आहे. या विद्यापीठातर्गत चार कृषि विज्ञान केंद्र, तुळजापूर, औरंगाबाद, बदनापूर तसेच गेवराई येथे कार्यरत आहेत. त्याद्वारे शेतकऱ्यांना प्रत्यक्ष कृषि तंत्रज्ञानविषयी माहिती दिली जाते. या विद्यापीठातर्गत ९ कृषि विद्यालये तसेच २४ खाजगी विनाअनुदानित कृषि तंत्र विद्यालये कार्यरत आहेत तसेच २८ कृषि तंत्रनिकेतन खाजगी विनाअनुदानित स्वरूपात कार्यरत आहेत.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी यांना महाराष्ट्र शासन तसेच भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली यांचेकडून आर्थिक तरतुद प्राप्त होते. विद्यापीठाने विविध राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय संस्थांशी शिक्षण व संशोधन कार्यासाठी सामंजस्य करार केले आहेत. विद्यापीठाकडे ३९०६ हेक्टर जमीन शिक्षण व संशोधन कार्याकरीता उपलब्ध आहे. मध्यवर्ती प्रक्षेत्राखाली १८९३ हे जमीन बियाणे उत्पादनासाठी आहे. १०९३ हेक्टर जमीन ही संशोधन कार्यासाठी, ७६९ हे जमीन ही शिक्षण कार्यासाठी तसेच १५१ हे जमीन कृषि विद्यालयांच्या कार्यासाठी उपलब्ध आहे.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाला भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद नवी दिल्लीतर्फे पुढील पाच वर्षाकरीता अधिस्वीकृती प्राप्त झालेली आहे. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या ४८ व्या वार्षिक अहवालात १ एप्रिल, २०१९ ते ३१ मार्च, २०२० पर्यंतच्या कालावधी अंतर्भूत आहे. या कालावधीत विद्यापीठाने केलेल्या शिक्षण, संशोधन व विस्तार तसेच इतर विविध कार्यांचा आढावा या वार्षिक अहवालात देण्यात आलेला आहे.

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाचे कार्यक्षेत्र

शिक्षण

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी अंतर्गत १२ घटक महाविद्यालये असून त्यामध्ये ६ कृषि महाविद्यालये तसेच उद्यानविद्या महाविद्यालय, अन्नतंत्र महाविद्यालय, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालय, सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय, विलासराव देशमुख कृषि जैव तंत्रज्ञान महाविद्यालय आणि पदव्युत्तर कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन संस्था कार्यरत आहेत. या महाविद्यालयांमार्फत उच्च शिक्षणांतर्गत खालील पदवी व पदव्युत्तर अभ्यासक्रम राबविण्यात येतात.

अ) पदवी अभ्यासक्रम :

१. बी. एस.सी (कृषि)
२. बी. एस.सी (उद्यानविद्या)
३. बी. एस.सी (सामुदायिक विज्ञान)
४. बी. एस.सी (कृषि जैवतंत्रज्ञान)
५. बी. एस.सी (कृषि पणन व व्यवस्थापन)
६. बी. टेक (कृषि अभियांत्रिकी)
७. बी. टेक (अन्नतंत्र)

ब) पदव्युत्तर अभ्यासक्रम :

१. एम. एस.सी (कृषि)
२. एम. एस.सी (उद्यानविद्या)
३. एम. एस.सी (सामुदायिक विज्ञान)
४. एम. एस.सी (कृषि जैवतंत्रज्ञान)
५. एम. टेक (कृषि अभियांत्रिकी)
६. एम. टेक (अन्नतंत्र)
७. एम. बी.ए. (कृषि)
८. पी. एच.डी (कृषि)
९. पी. एच.डी (सामुदायिक विज्ञान)
१०. पी. एच.डी (कृषि अभियांत्रिकी)
११. पी. एच.डी (अन्नतंत्र)

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी अंतर्गत शैक्षणिक संस्था

अ) घटक महाविद्यालय, प्रवेश क्षमता

अ.क्र.	महाविद्यालयाचे नाव	विद्याशाखा	स्थापना वर्ष	विद्यार्थी प्रवेश क्षमता		
				पदवी	पदव्युत्तर	आचार्य
१	कृषि महाविद्यालय, परभणी	कृषि	१९५६	२१०	१३४	३३
२	कृषि महाविद्यालय, लातूर	कृषि	१९८७	९४	१०८	--
३	कृषि महाविद्यालय, उस्मानाबाद	कृषि	२०००	६०	--	--
४	कृषि महाविद्यालय, अंबाजोगाई	कृषि	२०००	६०	--	--
५	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर	कृषि	२०००	६०	३६	--
६	कृषि महाविद्यालय, गोळेगांव	कृषि	२०१२	६०	--	--
७	उद्यानविद्या महाविद्यालय, परभणी	उद्यानविद्या	१९८४	४०	--	--
८	अन्नतंत्र महाविद्यालय, परभणी	अन्नतंत्र	१९७६	६४	१५	०५
९	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, परभणी	कृषि अभियांत्रिकी	१९८६	६४	०८	०४
१०	सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय, परभणी	सामुदायिक विज्ञान	१९७६	४०	१२	०२
११	विलासराव देशमुख कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, लातूर	कृषि जैवतंत्रज्ञान	२००६	४०	०८	--
१२	पदव्युत्तर कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन संस्था, चाकूर, जि. लातूर	कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन	२००९	--	३५	--
एकूण				७९२	३५६	४४

विना अनुदानित संलग्न महाविद्यालय (पदवी अभ्यासक्रम)

अ.क्र	महाविद्यालयाचे नांव कृषि महाविद्यालय-२१	मान्यता दिलेले वर्ष	प्रवेश क्षमता
१	कृषि महाविद्यालय, नायगांव बाजार, जि. नांदेड	२००२-०३	६०+६०
२	आदित्य कृषि महाविद्यालय, बीड, ता.जि. बीड	२००२-०३	६०+६०+६०
३	दादासाहेब पाटील कृषि महाविद्यालय, दहेगांव, ता.वैजापूर, जि.औरंगाबाद	२००२-०३	६०+६०
४	राजीव गांधी कृषि महाविद्यालय, परभणी	२००२-०३	६०+६०
५	छत्रपती शाहु फुले आंबेडकर कृषि महाविद्यालय, आष्टी	२००४-०५	६०+६०
६	कृषि महाविद्यालय, कांचनवाडी, औरंगाबाद	२००६-०७	६०+६०
७	कृषि महाविद्यालय, खरपुडी, जि.जालना	२००८-०९	६०+६०
८	कृषि महाविद्यालय, डोंगरशेळकी तांडा, उदगीर जि. लातूर	२००८-०९	६०+६०
९	कृषि महाविद्यालय, नेहरूनगर, नागलगांव, ता.कंधार	२००८-०९	६०+६०
१०	कृषि महाविद्यालय, तोंडापूर, पोस्ट वारंगा फाटा, जि. हिंगोली	२००८-०९	६०+६०
११	कृषि महाविद्यालय, गेवराई तांडा, औरंगाबाद	२००८-०९	६०+६०
१२	नेताजी सुभाषचंद्र बोस कृषि महाविद्यालय, मरखेल, जि.नांदेड	२०१०-११	६०+६०
१३	कृषि महाविद्यालय, सेलू, ता.सेलू, जि.परभणी	२०१०-११	६०+६०
१४	कृषि महाविद्यालय, पाथरी, ता.पाथरी, जि.परभणी	२०१०-११	६०+६०
१५	कृषि महाविद्यालय, खंडाळा, ता.वैजापूर, जि.औरंगाबाद	२०१०-११	६०+६०
१६	कै. अंबादासराव वरपुडकर कृषि महाविद्यालय, ता.जि. परभणी	२०१२-१३	६०+६०
१७	महात्मा गांधी मिशन कृषि महाविद्यालय, गांधेली, औरंगाबाद	२०१२-१३	६०+६०
१८	कृषि महाविद्यालय, नाव्हा, ता.जि. जालना	२०१४-१५	६०
१९	केएसके, कृषि महाविद्यालय, राजुरी नवगण बीड, ता.जि. बीड	२०१४-१५	६०
२०	कृषि महाविद्यालय, आळणी गडपाटी, उस्मानाबाद	२०१५-१६	६०
२१	कृषि महाविद्यालय, पाथरी, ता.फुलंब्री, जि. औरंगाबाद	२०१५-१६	६०
		एकूण	२३४०

अन्नतंत्र महाविद्यालय-१३			
१	अन्नतंत्र महाविद्यालय, राजुरी नवगण, ता.जि. बीड	२००४ - ०५	४०+४०
२	आदित्य अन्नतंत्रज्ञान महाविद्यालय, बीड	२००४ - ०५	४०+४०
३	राजीव गांधी अन्नतंत्र महाविद्यालय, परभणी	२००४ - ०५	४०+४०
४	क्विन्स अन्नतंत्र महाविद्यालय, औरंगाबाद	२००६ - ०७	४०+४०
५	अन्नतंत्र महाविद्यालय, नायगांव, जि.नांदेड	२००८ - ०९	४०+४०
६	महात्मा गांधी मिशन अन्नतंत्र महाविद्यालय, एन-६ सिडको, औरंगाबाद	२००८ - ०९	४०+४०
७	अन्नतंत्र महाविद्यालय, लोणी ता.उदगीर, जि.लातूर	२०१० - ११	४०+४०
८	एम.आय.टी. अन्नतंत्र महाविद्यालय, हिंगोली रोड, औंढा नागनाथ, जि.हिंगोली	२०१२ - १३	४०
९	एम.आय.टी. अन्नतंत्र महाविद्यालय, औरंगाबाद	२०१४ - १५	४०
१०	अन्नतंत्र महाविद्यालय, गेवराई तांडा	२०१४ - १५	४०
११	अन्नतंत्रज्ञान महाविद्यालय, नेहरूनगर नागलगांव, ता.कंधार, जि.नांदेड	२०१५ - १६	४०
१२	अन्नतंत्र महाविद्यालय, आष्टी ता.आष्टी, जि.बीड	२०१५ - १६	४०
१३	लोकनेते गोपीनाथराव मुंडे अन्नतंत्र महाविद्यालय, लोदगा, ता.औसा, जि.लातूर	२०१५ - १६	४०
एकूण			८६०

विना अनुदानित संलग्न महाविद्यालय (पदवी अभ्यासक्रम) कृषि जैवतंत्रज्ञान - ५

अ.क्र	महाविद्यालयाचे नांव	मान्यता दिलेले वर्ष	प्रवेश क्षमता
१	महात्मा गांधी कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, पोखर्णी, ता.जि. नांदेड	२००४ - ०५	४०+४०
२	कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, गेवराई तांडा, औरंगाबाद	२००४ - ०५	४०+४०
३	महात्मा गांधी मिशन कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, गांधेली, औरंगाबाद	२००४ - ०५	४०+४०
४	आदित्य कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, तेलगांव रोड, बीड	२००८ - ०९	४०+४०
५	कृषि जैवतंत्रज्ञान महाविद्यालय, हट्टा, ता.वसमत	२००८ - ०९	४०+४०
एकूण			४००
१	कृषि पणन आणि व्यवसाय व्यवस्थापन - १ कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन महाविद्यालय, लातूर	२००४-०५	४०+४०
एकूण			८०

कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय - ३			
१	आदित्य कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, बीड	२००४-०५	४०+४०
२	सर छोटुराम कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, लोदगा, जि. लातूर	२०१४-१५	४०+४०
३	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, नेहरुनगर, नागलगांव, जि. नांदेड	२०१५-१६	४०
एकूण			२००

निम्नस्तर कृषि शिक्षण अभ्यासक्रम सन २०१९-२०

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	विद्यार्थी संख्या	उत्तीर्ण विद्यार्थी संख्या
१	कृषि तंत्र पदविका अभ्यासक्रम	१४५१	४६३
२	कृषि तंत्रज्ञान पदविका अभ्यासक्रम $१३५७+१५८+४१=१५५७$	१५५७	११७
३	माळी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम $३८+२०=५८$	५८	२७

सन २०१९-२० या वर्षात उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	उत्तीर्ण विद्यार्थी संख्या
पीएच.डी. आचार्य		
१	पीएच.डी. (कृषि)	४३
२	पीएच.डी. (सामुदायिक विज्ञान)	०३
३	पीएच.डी. (अन्नतंत्र)	०३
४	पीएच.डी. (कृषि अभियांत्रिकी)	०३
एकूण अ		५२
पदव्युत्तर		
१	एम.एस.सी. (कृषि)	२२५
२	एम.एस.सी. (उद्यानविद्या)	३५
३	एम.एस.सी. (सामुदायिक विज्ञान)	११
४	एम.एम.सी. (अन्नतंत्र)	१७
५	एम.एम.सी. (कृषि अभियांत्रिकी)	०८
६	एम.एम.सी. (कृषि पणन व्यवस्थापन)	२४
७	एम.एम.सी. (कृषि जैव तंत्रज्ञान)	१३
एकूण ब		३३३
पदवी		
१	बी.एस.सी. (कृषि)	२०४१
२	बी.एस.सी. (उद्यानविद्या)	२६
३	बी.एस.सी. (सामुदायिक विज्ञान)	२६
४	बी.एस.सी. (कृषि जैव तंत्रज्ञान)	३०१
५	बी. टेक (अन्नतंत्र)	५५१
६	बी. टेक (कृषि अभियांत्रिकी)	१४९
७	बी.बी.ए. (कृषि)	५१
एकूण क		३१४५
एकूण = अ+ब+क		३५३०

विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक यशाबद्दल सत्कार

ग्रामीण कृषि कार्यानुभव कार्यक्रम

ग्रामीण कृषि कार्यानुभव कार्यक्रम

योगा दिवस

प्रथम वर्ष विद्यार्थी स्वागत समारंभ

विद्यार्थ्यांसाठी ग्रंथ व पुस्तके प्रदर्शन

राष्ट्रीय सेवा योजना शिबीर

विद्यार्थ्यांना रोजगार संबंधी प्रशिक्षण

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन

महिला शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण

आंतर विद्यापीठ कर्मचारी क्रीडा महोत्सव-२०२०

शिक्षकांचे सक्षमीकरण कार्यक्रम

शेतकरी महिलांसाठी प्रशिक्षण

कृषि उत्पादकता वाढीकरीता यंत्रमानव, ड्रोन व स्वयंचलित यंत्राद्वारे डिजिटल शेती यावरील सेंटर ऑफ एक्सेलन्स

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठास प्रगत कृषि विज्ञान व तंत्रज्ञान केंद्र, राष्ट्रीय कृषि उच्च शिक्षण प्रकल्पांतर्गत कृषि उत्पादकता वाढीकरीता यंत्रमानव, ड्रोन व स्वयंचलित यंत्राद्वारे डिजिटल शेती यावरील सेंटर ऑफ एक्सेलन्स प्रशिक्षण प्रकल्पास नवी दिल्ली येथील भारतीय कृषि संशोधन परिषदेने मान्यता दिली आहे. या प्रकल्पात डिजिटल शेती संबंधीत विविध आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय संस्था तसेच कंपन्या, उद्योजक यांचे जाळे तयार होण्यास मदत होणार आहे.

शेतक-यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्याचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी शेतीतील उत्पादन खर्च कमी करणे, विविध निविष्टांचे कार्यक्षमरित्या उपयोग करणे यासाठी तंत्रज्ञानाची गरज आहे. आगामी युग हे डिजिटल तंत्रज्ञानाचे असून शेतीत देखील डिजिटल तंत्रज्ञानाचा वापर करावा लागणार आहे. यादृष्टीने विद्यापीठाने पुढाकार घेऊन डिजिटल शेतीला आवश्यक असणारे मनुष्यबळ निर्मितीकरीता सदरील प्रशिक्षण प्रकल्प हाती घेतला आहे. यात डिजिटल शेतीच्या तंत्रज्ञानात्मक देवाणघेवाणकरीता जगातील अग्रगण्य विद्यापीठाशी सामंजस्य करार केला असून यात अमेरिकेतील वॉशिंग्टन स्टेट युनिव्हर्सिटी तसेच स्पेन, युकेन व बेलारुस येथील विद्यापीठांचा समावेश आहे. तसेच पवई व खरगपुर येथील आयआयटी संस्थेचे नॉलेज सेंटर म्हणून सहकार्य लाभणार आहे.

या प्रकल्पात यंत्रमानव, ड्रोन व स्वयंचलीत यंत्र सारख्या डिजिटल साधनांचा समावेश असणा-या विविध संशोधन प्रयोगशाळा निर्माण करून विद्यार्थी व संशोधन प्राध्यापकांना प्रशिक्षणाची सुविधा निर्माण करण्यात येणार आहे. या केंद्राद्वारे कौशल्य प्राप्त प्रशिक्षणार्थी डिजिटल शेतीचे तंत्र शेतक-यांपर्यंत नेण्याचा प्रयत्न करणार आहेत. प्रकल्पास अठरा कोटी रुपयांचा निधी मंजूर करण्यात आला आहे, यात पन्नास टक्के वाटा जागतिक बँक व पन्नास टक्के वाटा भारत सरकारकडून भारतीय कृषि संशोधन परिषदेच्या माध्यमातून विद्यापीठास प्राप्त होणार आहे.

विद्यापीठ ग्रंथालय

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठांतर्गत परभणी येथील विद्यापीठ परिसरात केंद्रस्थानी विद्यापीठ ग्रंथालयाची सुसज्ज इमारत आहे. मुख्यालयावरील ५ महाविद्यालये व संशोधन संस्थांना ग्रंथालयातर्फे ग्रंथालय व माहितीसेवा दिली जाते. विद्यापीठाच्या शिक्षण संशोधन व विस्तार कार्यक्रमास मदत करण्यासाठी हे एकच मध्यवर्ती ग्रंथालय आहे. ग्रंथालय सेवा व्यवस्थित देण्यासाठी मुख्यालयात ग्रंथालयाचे जाळे निर्माण करून त्यांच्या मार्फत विद्यापीठातील सर्व महाविद्यालये, संशोधन संस्था व कृषि तंत्र निकेतन यांना देखील सेवा देणे सुरु आहे. त्यासाठी विद्यापीठ ग्रंथालय स्थानिक व राष्ट्रीय नेटवर्कशी जोडलेले आहे. सीएबी सिडी रोम अँग्रीस सिडीरोम एफएसटीए सिडीरोम अॅकडमिक सर्च प्रिमीअर सिडीरोम डाटा बेसेस व ओपन जेगेट सेरा सीसी इन, इंडिया स्टॅट डॉट कॉम सेवा या विविध डाटाबेसेसच्या सहाय्याने हे ग्रंथालय माहितीसेवा देत आहे.

वाचन साहित्य :

अ	पुस्तके	:	८७५९१
ब.	नियतकालिकांचे खंड	:	१७१४२
क.	संशोधन प्रबंध	:	९०१६
	एकूण	:	११३७४९

नियतकालिके :

अ	नियतकालिके (वर्गणी भरलेली)	:	३३
ब.	नियतकालिके (देणगी दाखल)	:	१०५
	एकूण	:	१३८

e-Resources

Cera e-journals	:	3162
J-gate agricultural and biological sciences e journals	:	2880
Diva enterprises e-journals	:	100
Subscribed e-books	:	70
I-scholar e-journals	:	17
Total e-journals	:	6142
Indiaagristat.com-website providing statistical information		

विद्यापीठ ग्रंथालयात खालील डाटाबेसेस उपलब्ध आहेत :

- **सीएबी सिडी रोम (कालावधी : १९९०-२०१२) :** हा माहिती संग्रह सीएबी अॅबस्ट्रक्टच्या समकक्ष आहे. यात कृषि, वने व त्या संबंधी माहिती समाविष्ट आहे. या संग्रहात, विविध ७४ भाषेत प्रकाशित झालेल्यामुळे दस्तऐवजाच्या ४ दशलक्ष नोंदी (सारांशसह) इंग्रजीही भाषेत उपलब्ध आहेत. या संग्रहात, कृषि विषयक प्रकाशित ८० टक्के साहित्याचा समावेश आहे.
- **अँग्रीस : (कालावधी : १९९९-२०००) :** यात १३५ सदस्य देश व २४ राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय केंद्रांच्या कृषि व तंत्रज्ञान विषयक माहितीचा समावेश आहे. संकलनाकरिता अँग्रीसचे जाळे संपूर्ण जगात व्यापक प्रमाणात पसरले आहे. या करिता युनायटेड नेशन्सची अन्न व कृषि संघटना समन्वयकासाठी स्वरूपात काम करते.

- **एफएसटीए :** (कालावधी : १९९०-२००१) : एफएसटीए हा माहिती संग्रह आंतरराष्ट्रीय अन्न माहिती सेवेतर्फे प्रकाशीत छापील आवृत्तीचे इलेक्ट्रॉनिक रूप आहे. हा संग्रह जगातील अन्नविज्ञान व तंत्रज्ञान मुळ स्रोत आहे. भारतीय ग्रंथालयाच्या सीडी-रोम ची एकत्रित सूची (खंड २)
- **कॉपसॅट :** (कालावधी : २००१) : कॉपसॅट (कंटेंट्स ऑफ पिरीऑडिकल्स इन सायन्स अँड टेक्नॉलॉजी) ही एक इन्फ्लिबनेट द्वारे दिली जाणारी माहिती सेवा आहे.
- **अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअर :** (कालावधी : १९९०-२००४) : अमेरिकेच्या इ.बी. स्टिव्हनसन आणि कंपनीने अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअर नावाची वेबसाईट सुरु केली आहे. वेबसाईटवर चालू वर्षाच्या ४५०० नियतकालिकातील माहिती उपलब्ध असते. त्यापैकी ३६०० नियतकालिके पूर्ण माहिती असलेली व ६०० कॉमनवेल्थ अॅग्रीकल्चरल ब्युरोची नियतकालिके असतात. ग्रंथालयात सध्या अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअरच्या १९९० ते फेब्रुवारी २००४ कालावधीच्या सीडी उपलब्ध आहे. जे-गेट कस्टम कन्टेन्ट (जेसीसी) : याद्वारे विद्यापीठाच्या वाचकांना, नियतकालिकातील लेखांची सारांश सेवा देण्यात येते.
- **पीएच.डी थेसिस डाटाबेस :**

Cera.jccc.in	:	e-journal Consortium Developed by Indian Council of Agricultural Research (2000 + International Journals)
Krishikosh	:	Database of Ph.D. theses of all the Indian Agricultural (Indian Agricultural) Universities since 2000 Doctoral Dissertations Repository)
openj-gate.com	:	Free website of 100684 total hits open access journals (223 – download article, 48 – print article)

संगणकीय प्रलेखन व माहिती सेवा :

विद्यापीठ ग्रंथालयात सध्या तीन सर्व्हर, ४० पीसी, १० प्रिंटर व तीन स्कॅनर असून कॉमनवेल्थ अॅग्रीकल्चर ब्युरो सीडी रोम डाटा बेस, अॅग्रीस सीडी रोम डाटा बेस, फुड सायन्स अँड टेक्नॉलॉजी अॅब्सट्रॅक्ट सीडी रोम डाटा बेस, अॅकॅडेमिक सर्च प्रिमीअर सीडी रोम डाटाबेस (इब्लको), पीएच.डी. थेसिस डाटा बेस व जेसीसी सीडी रोम डाटा बेस तसेच Cera.jccc.in, Krishi Prabha, open-gate.com, indiastat.com हे ऑन लाईन डाटा बेसेस उपलब्ध आहेत. या डाटा बेसेस मध्ये कृषि व त्या संबंधित विषयांचे निर्देश सारांसहित पुरविण्याची सोय आहे. वरील डाटा बेसेस मध्ये पूर्ण शोध निबंध देखील उपलब्ध आहेत. या डाटा बेसेस द्वारा संशोधकांना प्रलेखन व माहिती सेवा दिली जाते. त्यामध्ये निर्देश व सार यांची सविषयावर निवड करून प्रिंटर द्वारे प्रिंट करून याद्या पुरविल्या जातात.

सन २०१३-१४ च्या आर्थिक वर्षामध्ये भा.कृ.अ.प. नवी दिल्ली च्या अनुदानातून विद्यापीठ ग्रंथालयात संगणकीयकृत देवाण घेवाण प्रणाली कार्यान्वीत करण्यात आलेली आहे. सदरील प्रणालीमध्ये समाविष्ट चेक इन चेक आऊट याद्वारे पुस्तकांची देवाण घेवाण करणे व इतर वाचनसाहित्य सुरक्षित ठेवणे, देवाण घेवाण पध्दतीने ने आण होणा-या वाचनसाहित्याचे संरक्षण होते. तसेच पुस्तके गहाळ होणे किंवा चोरीस जाणे यास आळा बसतो.

लाईट गेल्यास संगणकांचा विद्युत पुरवठा सुरळीत सुरु राहवा यासाठी पाच केव्हीए चे दोन व दहा केव्हीए चे एक Online युपीएस खरेदी करण्यात आले आहेत. विद्यार्थी / प्राध्यापकांना उपयुक्त अशा विविध विषयांच्या प्रशिक्षणा बाबतच्या डीव्हीडी खरेदी करण्यात आलेल्या आहेत.

याशिवाय इंटरनेट, इ-मेल, ओपॅक, डॉक्युमेंट डिलीव्हरी सर्व्हिस, प्रचलित माहिती प्रसारण सेवा व इतर नेटवर्क सेवा ग्रंथालयातील सभासदांना उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत. इंटरनेट / इंटरनेट / सीडी-रोम / सीडी ब्राउझिंग सेवा मोफत दिली जाते. दररोज सरासरी ७५ वाचक वरील सर्व माहिती सेवांचा उपभोग घेतात. ग्रंथालयाच्या सर्व सेवा उदा. देवाण - घेवाण, तालिकीकरण, ग्रंथ खरेदी, नियतकालिक सेवा इ. संगणकीयकृत सेवा देण्यासाठी स्लिम-२१ नावाचे सॉफ्टवेअर खरेदी करण्यात आले आहे व त्याद्वारे सेवा देणे सुरु आहे. स्लिम संगणक प्रणाली RFID प्रणाली सोबत जोडण्यात आली आहे.

विद्यार्थी कल्याण अधिकारी

विद्यार्थी कल्याण अधिकारी यांचे कार्यालयामार्फत विद्यापीठात शिकणा-या विद्यार्थ्यांच्या क्रीडा कौशल्य, कला व नेतृत्व गुणांना वाव देण्यासाठी क्रीडा स्पर्धा, युवक महोत्सव व राष्ट्रीय सेवा योजना इत्यादी उपक्रम राबवण्यात येतात. विद्यापीठ स्तरावर खेळाचे मैदाने, खेळाचे साहित्य, रंगमंच सारख्या सुविधा व व्यायाम शाळा उपलब्ध आहेत.

- **व्यायाम शाळा** : विद्यापीठ परिसरात राहणा-या विद्यार्थ्यांचे आरोग्य सुदृढ राहण्यासाठी या कार्यालयांगत सुसज्ज व्यायाम शाळा उपलब्ध आहे. या व्यायाम शाळेत ३१ अत्याधुनिक मशीन सहित वेट लिफ्टिंगचे साहित्य आहे.
- **खेळाची मैदाने** : विद्यापीठ क्रीडा संकुलात बाहयगृह क्रीडा स्पर्धा आयोजनासाठी या कार्यालयाकडे दोन बास्केट बॉल व व्हॉलीबॉल, कबड्डी व खो-खो प्रत्येकी चार सुसज्ज क्रीडांगणे तसेच ४०० मी चा धावण मार्ग उपलब्ध आहे. आंतरगृह क्रीडा स्पर्धा आयोजनासाठी या कार्यालयाकडे दोन बॅडमिंटन वुडन कोर्ट (अत्याधुनिक), टेबल टेनिससाठी एक हॉल व चार टेबल व बुध्दीबळासाठी एक हॉल व क्रीडा साहित्य उपलब्ध आहे.
- **युवक महोत्सव** : युवक महोत्सवासाठी हॉल व साहित्य उपलब्ध आहे.
- **क्रीडा स्पर्धा आयोजन** : सन २०१९-२० मध्ये विद्यापीठातील महाविद्यालयाच्या आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करून विद्यापीठाचा संघ निवडण्यात आला. या संघाने विविध आंतर विद्यापीठ क्रीडा स्पर्धेत भाग घेतला.
- **पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ क्रीडा स्पर्धा**

अ.क्र.	खेळाचे नाव	विद्यापीठाचे नाव	मुले	मुली	एकुण संख्या
१.	बुध्दीबळ	पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला	०२	--	०२
२.	धनुर्विद्या	कलिंगा इंन्सटीटयुट ऑफ इन्डस्ट्रीयल टेक्नालॉजी, भुवनेर (ओडिसा)०३--०३	०३	--	०३
३.	बॅडमिंटन	स्वामी रामानंद तीर्थ विद्यापीठ, नांदेड	०६	--	०६

क्रीडा महोत्सव स्पर्धा २०१९ :

पुण्यश्लोक अहिल्याबाई होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर येथे दिनांक २६ डिसेंबर ते ३० डिसेंबर, २०१९ या कालावधीत आयोजित करण्यात आलेल्या २३ व्या महाराष्ट्र राज्य आंतर विद्यापीठ क्रीडा स्पर्धा क्रीडा महोत्सव २०१९ या क्रीडा स्पर्धेत कबड्डी मुले/मुली, खो-खो मुले, व्हॉलीबॉल मुले/मुली, बास्केटबॉल मुले, हॅण्डबॉल मुले या क्रीडा प्रकारात विद्यापीठाच्या संघाने सहभाग नोंदविला.

अ.क्रं	खेळाचे नाव	मुले	मुली	एकुण संख्या
१	कबड्डी	१२	१२	२४
२	व्हॉलीबॉल	१२	१२	२४
३	खो-खो	१२		१२
४	बास्केटबॉल	१२		१२
५	हॅण्डबॉल	१२		१२
	एकुण	६०	२४	८४

युवक महोत्सव :

सन २०१९-२० मध्ये वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठांतर्गत महाविद्यालयासाठी युवक महोत्सव स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येवून विद्यापीठाचा संघ निवडण्यात येवून या संघानी विविध आंतर विद्यापीठ स्पर्धेत सहभाग नोंदविला त्याचा तपशील पुढील प्रमाणे आहे.

महाराष्ट्र राज्य आंतर विद्यापीठ इंद्रधनुष्य युवक महोत्सवाचे आयोजन गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे दिनांक ०२/१२/२०१९ ते ०६/१२/२०१९ या कालावधीत आयोजित करण्यात आलेल्या इंद्रधनुष्य युवक महोत्सवात स्पर्धेत वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या संघाने ०९ मुले/मुली व संघ व्यवस्थापक २ सहभाग नोंदविला. यामध्ये रांगोळी स्पर्धेत- प्रथम पारितोषीक मिळाले आहे.

पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ युवक महोत्सव स्पर्धा युका टारसडीया, युनिव्हर्सिटी, बारडोली जि. सुरत येथे दिनांक २७/१२/२०१९ ते ३१/१२/२०१९ या कालावधीत आयोजित करण्यात आली होती.

अखिल भारतीय आंतर कृषि विद्यापीठीय युवक महोत्सव स्पर्धा :

अखिल भारतीय आंतर कृषि विद्यापीठीय युवक महोत्सव स्पर्धा इंदिरा गांधी कृषि विद्यालय रायपुर, छत्तीसगढ येथे दिनांक ०८/०२/२०२० ते १२/०२/२०२० या कालावधीत आयोजित करण्यात आला होता. या स्पर्धेत वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीच्या २७ मुले/मुली, २ संघ व्यवस्थापक व ५ कलाकार यांनी आपला सहभाग नोंदविला.

या स्पर्धेत १. पोस्टर मेकींग- सुवर्ण पदक २. रांगोळी-सुवर्ण पदक ३. कार्टूनिंग- रौप्य पदक ४. माईम- सुवर्ण पदक ५. वन अॅक्ट प्ले-रौप्य पदक ६. थिएटर ला सर्वसाधारण विजेतेपद व फाईन आर्ट ला सर्वसाधारण विजेतेपद मिळाले.

अखिल भारतीय आंतर कृषि विद्यापीठीय क्रीडा महोत्सव स्पर्धा : अखिल भारतीय आंतर कृषि विद्यापीठीय क्रीडा महोत्सव स्पर्धा श्री.वेंकटोरा पशुवैद्यक विद्यापीठ, तिरुपती (आंध्रप्रदेश) येथे दि. ०१/०३/२०२० ते ०५/०३/२०२० या कालावधीत आयोजित करण्यात आला होता. या स्पर्धेत वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीच्या खेळाडू ४० मुले/मुली, ३ संघ व्यवस्थापक, ०१ सहाय्यक व ०१ शिपाई यांनी आपला सहभाग नोंदविला. या स्पर्धेत कबड्डी मुले- रौप्य पदक मिळाले.

अविष्कार :

राजभवन मुंबई आयोजित १४ वी महाराष्ट्र राज्य आंतर विद्यापीठ अविष्कार संशोधन महोत्सव स्पर्धा दिनांक २८/०१/२०२० ते ३१/०१/२०२० या कालावधीत मुंबई विद्यापीठ, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आला होता. या स्पर्धेत ०८ मुले/मुली, १ संघ व्यवस्थापक यांनी आपला सहभाग नोंदविला.

राष्ट्रीय सेवा योजना २०१९-२० : सन २०१९-२० या वर्षी वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी अंतर्गत ५० महाविद्यालय राष्ट्रीय सेवा योजनेची २८०० स्वयंसेवक कार्यरत होते. सर्व स्वयंसेवकांनी या कालावधीत निरनिराळे समाजोपयोगी उपक्रम राबवून ग्रामीण भागात राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विशेष शिबीर घेतले. ग्रामीण भागातील शेतक-यांना कृषि विषयक मार्गदर्शन, वृक्षारोपण, अंधश्रध्दा निर्मुलन, स्वच्छतेचे महत्त्व असे विविध उपक्रम राबवून समाज उपयोगी कार्य केले. तसेच ग्राम स्वच्छता अभियान राबविण्यात आले. सामुदायीक विज्ञान महाविद्यालय, वनामकृवि, परभणी येथील यशदीप सुरदास उराडे याने राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन मुंबई येथे सहभाग नोंदविला.

जयंती समारोह कार्यक्रम : विद्यार्थ्यांसमोर निरनिराळ्या महान व्यक्तीचे आदर्श ठेवण्यासाठी विद्यापीठ स्तरावर दि. १९ फेब्रुवारी २०२० रोजी छत्रपती शिवाजी महाराज जयंतीच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

विद्यार्थी गुणगौरव सोहळा : विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांनी क्रीडा, युवक महोत्सव इ. क्षेत्रात उज्वल यश प्राप्त केले अशा सर्व विद्यार्थ्यांच्या सत्काराचा कार्यक्रम विद्यापीठाचे कुलगुरु, मा. डॉ. अशोक ढवण यांच्या हस्ते दिनांक १६/०८/२०१९ रोजी आयोजित करण्यात आला.

संशोधन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत, महाराष्ट्र शासनाचे अनुदानित खालील १७ संशोधन केंद्रे कार्यरत आहेत. त्याद्वारे पीकनिहाय संशोधनाचे कार्य सुरु आहेत.

अ.क्र.	संशोधन केंद्राचे नाव
१.	ज्वार संशोधन केंद्र, परभणी
२.	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड
३.	फळ संशोधन केंद्र, औरंगाबाद
४.	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर
५.	गळीतधान्य संशोधन केंद्र, लातूर
६.	केळी संशोधन केंद्र, नांदेड
७.	बीजतंत्र संशोधन केंद्र व पैदासकार बियाणे विभाग, परभणी
८.	मोसंबी संशोधन केंद्र, बदनापूर
९.	कापूस संशोधन केंद्र, महेबुब बाग, परभणी
१०.	प्रादेशिक उस संशोधन केंद्र, वसमतनगर
११.	प्रादेशिक उस संशोधन केंद्र, वसमतनगर
१२.	सिताफळ संशोधन केंद्र, अंबाजोगाई
१३.	कृषि संशोधन केंद्र, तुळजापूर
१४.	गळीतधान्य संशोधन उपकेंद्र, अंबाजोगाई
१५.	कृषि संशोधन केंद्र, सोमनाथपूर
१६.	तालुका बीज गुणन केंद्र, अंबाजोगाई
१७.	सैद्रीय शेती संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र, परभणी

तसेच खालील २३ अखिल भारतीय समन्वयीत संशोधन प्रकल्प भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली यांच्या अनुदानावर कार्यरत आहेत

अ.क्र.	योजनेचे नाव
१.	अखिल भारतीय समन्वयीत ज्वार संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
२.	अखिल भारतीय समन्वयीत कापूस संशोधन योजना, नांदेड
३.	अखिल भारतीय समन्वयीत बाजरा संशोधन प्रकल्प, एन.ए.आर.पी., औरंगाबाद
४.	अखिल भारतीय समन्वयीत कोरडवाहू शेती संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
५.	अखिल भारतीय समन्वयीत हरभरा संशोधन योजना, बदनापूर, जि. जालना
६.	अखिल भारतीय समन्वयीत तुर संशोधन योजना, बदनापूर, जि. जालना
७.	अखिल भारतीय समन्वयीत मुलार्प (मुग/उडीद) संशोधन योजना, बदनापूर, जि. जालना

८.	अखिल भारतीय समन्वयीत सोयाबीन संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
९.	अखिल भारतीय समन्वयीत सामुदायिक विज्ञान संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१०.	अखिल भारतीय समन्वयीत करडई संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
११.	अखिल भारतीय समन्वयीत सिंचन पाणी व्यवस्थापन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१२.	अखिल भारतीय समन्वयीत जैविक खत प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१३.	अखिल भारतीय समन्वयीत दीर्घकालीन खत प्रयोग योजना, वनामकृवि, परभणी
१४.	अखिल भारतीय समन्वयीत हवामान संशोधन योजना, वनामकृवि, परभणी
१५.	अखिल भारतीय समन्वयीत एकात्मिक पीक पध्दती संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१६.	अखिल भारतीय समन्वयीत शुष्क कडधान्य संशोधन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
१७.	अखिल भारतीय समन्वयीत सुर्यफुल संशोधन योजना, लातूर
१८.	अखिल भारतीय समन्वयीत भात संशोधन योजना, तुळजापूर
१९.	अखिल भारतीय समन्वयीत शुष्क भागातील फळ पिके (सिताफळ), अंबाजोगाई
२०.	अखिल भारतीय समन्वयीत पशु शक्तीचा वापर प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी
२१.	अखिल भारतीय समन्वयीत संशोधन प्रकल्प (भाजीपाला), वनामकृवि, परभणी
२२.	अखिल भारतीय समन्वयीत बीजतंत्र संशोधन केंद्र, वनामकृवि, परभणी
२३.	अखिल भारतीय समन्वयीत राष्ट्रीय बियाणे उत्पादन प्रकल्प, वनामकृवि, परभणी

हवामानाचा वार्षिक तपशील २०१९-२०

मराठवाड्याचे हवामान सर्व साधारणपणे कोरडे व उष्ण आहे. मराठवाड्याचे सरासरी वार्षिक पर्जन्यमान ८३८.१ मिमी आहे. एकूण वार्षिक पर्जन्यमानापैकी जवळपास ८० ते ८५ टक्के पाऊस जून ते सप्टेंबर या काळात पडतो. या विभागात सर्वात कमी पाऊस उस्मानाबाद जिल्हयातील परांडा तालुक्यात तर सर्वाधिक पाऊस नांदेड जिल्हयातील कंधार तालुक्यात होत असून पर्जन्यमान हे पश्चिमेकडून पुर्वेकडे वाढत जाते. या विभागात प्रामुख्याने कापूस, सोयाबीन, तूर, मुग, मका इत्यादी पिके खरीप हंगामात घेतली जातात. तसेच रब्बी हंगामामध्ये रब्बी ज्वारी, गहु, हरभरा, करडई इत्यादी पिके प्रामुख्याने घेतली जातात. सन २०१९ मध्ये जिल्हयावार पडलेला पाऊस खालील तक्त्यात दिला आहे.

मराठवाडा विभागात जिल्हानिहाय २०१९ मध्ये पडलेला पाऊस (मि.मी.)

अ. क्र.	जिल्हा	सरासरी पाऊस (मिमी)	एकूण पाऊस (मिमी)	तफावत (टक्केवारी)
१.	औरंगाबाद	६२३.५	६२८.७	०.८३
२.	जालना	६३४.१	५८६.७	-७.५
३.	बीड	६०५.४	४५९.२	-२४.२
४.	लातूर	७२५.३	५१६.०	-२८.९
५.	उस्मानाबाद	६७५.४	४४८.०	-३३.७
६.	नांदेड	८८२.८	८२१.९	-६.९
७.	परभणी	७२१.६	५९५.९	-१७.४
८.	हिंगोली	८३८.५	७४८.१	-१०.८
	एकूण सरासरी	७१३.३	६००.६	-१५.८

महाराष्ट्रातील मराठवाडा विभागात सन २०१९ मध्ये २५ व्या हवामान आठवड्यात मान्सूनचे आगमन झाले तर ४२ व्या हवामान आठवड्यात पावसाचे निर्गमन झाले. मराठवाडा विभागामध्ये एकूण सरासरी पाऊस ६००.६ मि.मी. पाऊस झाला. तो सरासरी पर्जन्यमानापेक्षा -१५.८ टक्के कमी होता. मराठवाड्यातील औरंगाबाद जिल्हा वगळता बाकी सात जिल्ह्यात एकूण पर्जन्यमान सरासरीपेक्षा कमी होते.

सन २०१९ मध्ये मराठवाड्यात पावसाचे आगमन जूनच्या तिसऱ्या आठवड्यात झाले जून महिन्यात पेरणीयोग्य पावसाची नोंद झाल्यामुळे मराठवाड्यातील बहुतांश भागात सर्व खरीप पिकांची पेरणी जूनच्या तिसऱ्या आठवड्यात ते जुलैच्या दुसऱ्या आठवड्यात पूर्ण झाली. सर्व खरीप पिकांची उगवण चांगल्याप्रकारे झाली व जुलै व ऑगस्ट महिन्यात चांगल्या पावसाची नोंद झाल्यामुळे पिकांची वाढ चांगल्या प्रकारे झाली. परंतु सप्टेंबर महिन्यात मोठ्या प्रमाणात पावसाची नोंद झाल्यामुळे काढणीस आलेल्या खरीप पिकांचे नुकसान झाले. मराठवाड्यातील बहुतांश भागात कापूस पिकावर पांढरी माशी व रसशोषण करणाऱ्या किडींचा बऱ्याच प्रमाणात प्रादुर्भाव आढळून आला. तसेच मुग, उडीद व तूर या पिकावर सुध्दा रसशोषण करणाऱ्या किडीचा व शेंगा पोखरणाऱ्या अळीचा प्रादुर्भाव दिसून आला.

सप्टेंबर व ऑक्टोबर महिन्यात चांगल्या प्रकारे पावसाची नोंद झाल्यामुळे रब्बी पिकांची वेळेवर झाली. वेळेवर झालेल्या पेरणीमुळे पिकांच्या उगवण क्षमतेमध्ये चांगला परिणाम झाल्याचे दिसून आले. मराठवाड्यातील मौसमी पावसाचे निर्गमन ४२ व्या हवामान आठवड्यात झाले. सर्वसाधारणपणे सन २०१९ या वर्षातील खरीप व रब्बी हंगाम समाधानकारक होता.

कृषि हवामान सल्ला पत्रिका मराठवाडा विभागाकरीता

ग्रामीण कृषि मौसम सेवा ही योजना या विभागांतर्गत कार्यान्वित आहे. सद्यःस्थितीत या केंद्रामार्फत मराठवाड्यातील ८ जिल्ह्यांकरीता प्रत्येक मंगळवारी आणि शुक्रवारी स्वतंत्र कृषि हवामान सल्ला पत्रिका तयार केली जाते. तसेच ही कृषि हवामान सल्ला पत्रिका विविध प्रसारमाध्यमे, संकेतस्थळ, मराठवाडा विभागातील सर्व कृषि हवामान केंद्र, शेतीविषयात काम करणाऱ्या सामाजिक संस्था, जिल्हा कृषि कार्यालय तसेच रिलायन्स फाऊंडेशन, महिंद्रा समृद्धी, महिंद्रा कार्पोरेट संस्थेच्या भागीदाराने सदरील कृषि हवामान सल्ला पत्रिका मराठवाड्यातील सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविण्याचा प्रयत्न या केंद्रामार्फत केला जातो.

- सन २०१९ - २०२० या आर्थिक वर्षाकरीता ग्रामीण कृषि मौसम सेवा परभणी या केंद्रामार्फत एकूण १०५ कृषि हवामान सल्ला पत्रिका तयार करून प्रसारीत करण्यात आल्या.
- मराठवाड्यातील औरंगाबाद, परभणी, नांदेड, उस्मानाबाद आणि बीड या सर्व जिल्ह्यांच्या आकाशवाणी केंद्रावरून रोज कृषि हवामान सल्ला प्रसारीत केली गेली.
- मराठवाड्यातील सर्व कृषि विज्ञान केंद्रामार्फत कृषि हवामान सल्ला पत्रिका विविध शेतकरी गटापर्यंत पोहचविली गेली.
- तसेच कृषि विज्ञान केंद्र, तोंडापूर जि.हिंगोली, कृषि विज्ञान केंद्र, खरपूडी जि. जालना आणि नाबार्ड यांच्या सहकार्याने या केंद्रामार्फत शेतकऱ्यांना मोबाईलवर संदेश स्वरूपामध्ये (एस.एम.एस) दिला.
- याबरोबरच रिलायन्स फाऊंडेशनच्या सहभागीदारीतून मोबाईलवर भ्रमणध्वनी संदेशामार्फत आकाशवाणी आणि दूरदर्शन माध्यमाद्वारे कृषि हवामान सल्ला जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविला गेला.
- कृषि हवामान सल्ला पत्रिका ही वेगवेगळ्या संकेतस्थळावरही उपलब्ध करून देण्यात आली. (वनामकृवि, परभणी www.mkv2.mah.nic.in, www.mkv.ac.in), भारतीय हवामान विभाग, नवी दिल्ली (www.imd.gov.in), कृषि हवामान विभाग, भारतीय हवामान विभाग, पुणे (www.imdagrimet.gov.in), सर्व कृषि विज्ञान केंद्र, ईत्यादी च्या संकेतस्थळावरही पत्रिका उपलब्ध करून दिली.
- गेल्या वर्षी एकूण १२,५०,७५१ संदेश स्वरूपामध्ये (एस.एम.एस.) शेतकऱ्यांना पाठविण्यात आले.

संशोधन उपलब्धी

४७ वी संयुक्त कृषि संशोधन आणि विकास समिती बैठक-२०१९ महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी या ठिकाणी दिनांक मे २९-३१, २०१९ दरम्यान संपन्न झाली. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी यांच्या या बैठकीमध्ये ०१ वाणाचे, ०७ यंत्रांचे प्रसारण आणि ३२ पीक उत्पादन तंत्रज्ञानावर आधारित शिफारशी पारित करण्यात आल्या आहेत. त्यांचा सविस्तर तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

अ) वाण प्रसारण :

१. परभणी सुपर मोती : (एसपीव्ही २४०७)

रब्बी ज्वारीच्या धान्य व कडब्यासाठी परभणी सुपर मोती (एसपीव्ही २४०७) या वाणाची मराठवाडा विभागात लागवडीसाठी प्रसारीत करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

ब) कृषि यंत्रे प्रसारण :

१. वनामकृवि विकसीत बैलचलीत बहुउद्देशीय पेरणी आणि सौर फवारणी यंत्र हे पेरणी, खत देणे, रासणी, कोळपणी, तणनाशक किंवा कीटकनाशक फवारणीकरीता प्रसारणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

वैशिष्ट्ये :

- एकाच वेळी खत व बी पेरता येते.
- रासणी बरोबरच तणनाशक फवारता येते.
- कोळपणी आणि फवारणी करता येते.
- तण काढणीची क्षमता ८४ टक्के
- ६२ किलो ओढण शक्ती लागते.
- कार्यक्षमता ०.२५५ हे/तास (२.५ किमी/तास वेग)

२. वनामकृवि विकसीत बैलचलित प्लास्टिक आच्छादन यंत्राची ९०-१२० सेंमी रुंद व १२-१५ सेंमी उंच गादी वाफा करणे आणि त्यावर प्लास्टिक आच्छादन करून मातीने झाकण्यासाठी प्रसारणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

वैशिष्ट्ये :

- ८०-९० किलो ओढण शक्ती लागते.
- सरासरी कामाचा वेग १.७५ किमी पार्टी तास एवढा आहे.
- एका तासात ०.४० हेक्टर क्षेत्रावर प्लास्टिक अच्छादन करता येते.
- कार्यक्षमता ६८.२१ टक्के एवढी आहे.

३. वनामकृवि विकसीत बैलचलित कापूस व खत पेरणी यंत्राची एकाचवेळी कापूस लागवड, खत देणे, रेखाटणी व रासणी करण्याकरीता प्रसारणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

वैशिष्ट्ये :

- एकाच वेळी कापूस लागवड, खत देणे, रेखाटणी इ.कामे करता येतात.
- २५० सेंमी ३० सेमी अंतरावरील कापूस लागवड एका तासामध्ये ०.५४ हे करता येते.
- कार्यक्षमता ८३.४६ टक्के.
- ६८६.५० न्युटन एवढी ओढ शक्ती लागते.

४. वनामकृवि विकसीत बैलचलित हळद आंतरमशागत व माती लावणा-या अवजाराची हळद पिकातील अंतर मशागतीसाठी प्रसारणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

वैशिष्ट्ये :

- तण काढण्याची क्षमता ९५ टक्के.
- अवजारांची कार्यक्षमता ०.१४९ हे/तास.
- ८३३ न्युटन एवढी ओढ शक्ती लागते.

५. वनामकृवि विकसीत ट्रॅक्टरचलित चक्राकार आंतरमशागतीचे अवजाराची रुंद ओळीच्या पिकातील आंतरमशागतीसाठी प्रसारणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

वैशिष्ट्ये :

- तण काढण्याची (खुरपणी) क्षमता ९२.२३ टक्के.
- अवजारांची कार्यक्षमता १.४३ हे/तास.
- खुरपणीच्या वेळेत ६० टक्के तर खर्चात ६८ टक्के बचत.

६. वनामकृवि विकसीत मनुष्य चलित फवारणी यंत्राची पिकांवर फवारणी करीता प्रसारणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

वैशिष्ट्ये :

- अवजारांची कार्यक्षमता ०.३२ हे/तास.
- विविध पिकाच्या ७५ सेंमी उंचीपर्यंत फवारणी करता येते.
- बूमवरील चार नोजल चा एकूण प्रवाह १.१८ लीटर/मी असून त्यासाठी २.५ किग्रॅ/सेंमी इतका दाब लागतो.

७. विविध धान्यापासून लाह्या व खरमुरे बनविण्यासाठी एलपीजी चलित, उच्च तापमान कमी वेळ ह्या तत्वावर चालणाऱ्या (क्षमता ३० ते ४५ किलो/तास) वनामकृवि विकसीत संयंत्राची शिफारस करण्यात येते.

वैशिष्ट्ये :

- ज्वारी, बाजरी, मक्याच्या लाह्या बनविण्यासाठी उपयुक्त.
- सोयाबीन व शेंगदाण्याचे खरमुरे आणि चण्यापासून फुटाणे बनविण्यासाठी उपयुक्त.
- क्षमता- ३०-४५ किलो/तास.
- एलपीजी चलित आणि ०.७५ अश्वशक्ती विद्युत मोटारवर हे यंत्र चालते.
- लाह्या व खरमुरे बनविण्यासाठी रेतीऐवजी मिठाचा वापर केला आहे.
- ह्या यंत्रामध्ये ५०० अंश सेंल्सीअस पर्यंत तापमान वाढविता येते.

प्रसारीत वाण व यंत्रे

रबी ज्वारी : परभणी सुपर मोती : (एसपीव्ही २४०७)

बैलचलित पेरणी आणि सौर फवारणी यंत्र

बैलचलित प्लास्टिक आच्छादन यंत्र

बैलचलित कापूस व खत पेरणी यंत्र

बैलचलित हळद आंतरमशागत अवजार

प्रसारीत अवजारे

ट्रॅक्टरचलित चक्राकार आंतरमशागत अवजार

मनुष्यचलित फवारणी यंत्र

विविध धान्यापासून लाह्या व खरमुरे बनविण्यासाठी एलपीजी चलित सयंत्र

क) पीक उत्पादन तंत्रज्ञानावर आधारित शिफारशी

कृषि विद्या

- अधिक उत्पादन व निव्वळ नफा मिळविण्यासाठी तूरीची पेरणी १.५ मी वर सरी वरंबा पध्दतीने वरंब्यावरती दोन ओळीत (९० सें.मी. x २० सें.मी.) व एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन ५ टन शेणखत आणि बीजप्रक्रिया प्रत्येकी रायझोबियम व स्फुरद विद्राव्य जीवाणू खते (१०० मि.ली. /१० किलो बियाणे व ५० टक्के शिफारशीत खतमात्रा (१२.५ : २५:१२.५ किलो/ हे) देवुन ५० टक्के फुलो-यावर १०० पीपीएम मेपीकाट क्लोराईट ची फवारणीची शिफारस मराठवाडा विभागासाठी करण्यात येते,
- अधिक उत्पादन व नफा मिळविण्यासाठी हरभरा पिकाची रुंद सरी वरंबावर तीन ओळीत पेरणी करावी तसेच फांद्या लागणे व घाटे भरणे या अवस्थेत २ संरक्षित पाणी देण्याची शिफारस करण्यात येते.

पीक संरक्षण :

- खरीप हंगामात लातूर विभागासाठी भुईमुगावरील तुडतुड्यांचा अधिकतम प्रादुर्भावाचा अंदाज वर्तविणासाठी खालील समीकरणाची शिफारस करण्यात येत आहे.

अ) तुडतुड्यांचा अधिकतम प्रादुर्भाव (य) = $३०.४२९९९ + ०.३४८९० \times$ झ ४१.

ब) तुडतुड्यांचा अधिकतम प्रादुर्भाव वेळी भुईमुगाची वाढीची अवस्था

(य) = $५४.८५६७ + ०.००३८८ \times$ झ १५१ + $०.११९५२ \times$ झ २३१ + $०.००४९६ \times$ झ २३०.

येथे

झ ४१ = ४ - संध्याकाळची आर्द्रता, १ - संध्याकाळची आर्द्रता व तुडतुड्यांची संख्या यातील एकूण परस्परिक संबंध गुणांक

झ १५१ = १-कमाल तापमान, ५-पाऊसमान, १-कमाल तापमान x पाऊसमान व तुडतुड्यांची संख्या यातील एकूण परस्परिक संबंध गुणांक

झ २३१ = २-किमान तापमान, ३-सकाळची आर्द्रता, १-किमान तापमान x सकाळची आर्द्रता व

तुडतुड्यांची संख्या यातील एकूण परस्परिक संबंध गुणांक

झ २३० = २-किमान तापमान, ३-सकाळची आर्द्रता, ०-किमान तापमान x सकाळची आर्द्रता

- खरीप हंगामात लातूर विभागासाठी भुईमुगावरील पाने पोखरणा-या व गुंडाळणा-या अळीचा अधिकतम प्रादुर्भावाचा अंदाज वर्तविणासाठी खालील समीकरणाची शिफारस करण्यात येत आहे.

अ) पाने पोखरणा-या व गुंडाळणा-या अळीचा अधिकतम प्रादुर्भाव

(य) = $३१.६७१८२ + ०.०१०७९ \times$ झ १२१ + $०.००८६५ \times$ झ १३१ + $०.००२०८ \times$ झ २५१.

ब) पाने पोखरणा-या व गुंडाळणा-या अळीच्या अधिकतम प्रादुर्भावा वेळी भुईमुगाची वाढीची अवस्था

(य) = $३३.७५२४३ + ०.०७६९ \times$ झ १३१.

येथे,

झ १२१ = १-कमाल तापमान, २-किमान तापमान, १-कमाल तापमान x किमान तापमान व पाने पोखरणा-या व गुंडाळणा-या अळीच्या संख्या यातील एकूण परस्परिक संबंध गुणांक

झ १३१ = १-कमाल तापमान, ३-सकाळची आर्द्रता, १-कमाल तापमान x सकाळची आर्द्रता व पाने पोखरणा-या व गुंडाळणा-या अळीच्या संख्या यातील एकूण परस्परिक संबंध गुणांक

झ २५१ = २-कमाल तापमान, ५-पाऊसमान, १-कमाल तापमान x पाऊसमान व पाने पोखरणा-या व गुंडाळणा-या अळीच्या संख्या यातील एकूण परस्परिक संबंध गुणांक

५. बीटी कपाशीमध्ये अधिक उत्पादन व आर्थिक नफा मिळविण्यासाठी ट्रायकोडर्मा व्हिरीडी (टी.व्ही. - टी एन ए यु) २.५ किग्रॅ प्रति हे. शेणखताद्वारे व सुडोमोनास फ्ल्युरोसन्स (सी आय सी आर) १० ग्रॅ. प्रति १० किग्रॅ बियाण्यास बीजप्रक्रिया करावी तसेच कॉपर ऑक्सीक्लोराईड (०.३ %) अ स्ट्रेप्टोसायक्लीन (०.०१%) ची फवारणी पेरणीनंतर ४५ दिवसांनी कपाशीच्या कडा करपा रोगाच्या व्यवस्थापनासाठी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

कृषि अभियांत्रिकी :

६. पावसाची तीव्रता अनुमानीत करण्यासाठी वापरावयाच्या स्थानिक स्थिरांकाच्या किमती औरंगाबाद, बुलढाणा व परभणीसाठी दर ५ वर्षांनंतर, अकोल्यासाठी दर १० वर्षांनंतर तर अमरावतीसाठी दर १५ वर्षांनंतर पुनःस्थपित कराव्यात.
७. वनामकृषि विकसीत हवामान आठवड्यानुसार काढलेले संदर्भीय बाष्पपणोत्सर्जन (मिलीमीटर प्रति दिवस) सारणीत दर्शविल्याप्रमाणे परभणी केंद्रासाठी सिंचन नियोजन व व्यवस्थापनासाठी वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

हवामान आठवडा	संदर्भीय बाष्पोत्सर्जन (मिली/दिवस)	हवामान आठवडा	संदर्भीय बाष्पोत्सर्जन (मिली/दिवस)	हवामान आठवडा	संदर्भीय बाष्पोत्सर्जन (मिली/दिवस)	हवामान आठवडा	संदर्भीय बाष्पोत्सर्जन (मिली/दिवस)
१	४.२	१४	९.२	२७	५.७	४०	४.३
२	४.४	१५	९.५	२८	५.१	४१	४.५
३	४.७	१६	१०.३	२९	५.०	४२	४.९
४	४.९	१७	१०.५	३०	४.७	४३	४.९
५	५.३	१८	११.५	३१	४.४	४४	५.०
६	५.६	१९	११.८	३२	४.४	४५	४.८
७	६.०	२०	१२.०	३३	४.४	४६	४.६
८	६.४	२१	१२.६	३४	४.३	४७	४.४
९	७.१	२२	११.७	३५	४.२	४८	४.०
१०	७.४	२३	९.३	३६	४.३	४९	४.३
११	७.७	२४	७.७	३७	४.४	५०	४.२
१२	८.५	२५	६.९	३८	४.५	५१	४.२
१३	८.७	२६	६.३	३९	४.२	५२	४.१

८. बीटी कापूस, तूर, सोयाबीन, करडई, गहू व हरभरा पिकांची पाण्याची गरज निश्चित करण्यासाठी तक्ता क्र. १ व २ मध्ये नमुद केलेल्या पीक गुणांकाचा वापर करण्याची शिफारस करीत आहे. याला पर्याय म्हणून तक्ता क्र. ३ मध्ये नमुद केलेल्या बहुपद सुत्राचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

तक्ता क्र.१ : बीटी कापूस, तूर व सोयाबीन या खरीप पिकांसाठी पेरणी/टोकण पश्चात प्रती आठवडा पीकगुणांक

बीटी कापूस			तूर			सोयाबीन		
हवामान आठवडा	पेरणी/टोकण आठवडा	पीक गुणांक	हवामान आठवडा	पेरणी/टोकण आठवडा	पीक गुणांक	हवामान आठवडा	पेरणी/टोकण आठवडा	पीक गुणांक
२५	०	०.५९	२५	०	०.५९	२६	०	०.६३
२६	१	०.६२	२६	१	०.६२	२७	१	०.६२
२७	२	०.६२	२७	२	०.६२	२८	२	०.६२
२८	३	०.६२	२८	३	०.६२	२९	३	०.६३
२९	४	०.५४	२९	४	०.६५	३०	४	०.७१
३०	५	०.६१	३०	५	०.६७	३१	५	०.८५
३१	६	०.७	३१	६	०.६८	३२	६	१.०२
३२	७	०.८१	३२	७	०.७३	३३	७	१.२
३३	८	०.९	३३	८	०.७८	३४	८	१.२६
३४	९	०.९९	३४	९	०.८२	३५	९	१.२६
३५	१०	१.०७	३५	१०	०.८९	३६	१०	१.१६
३६	११	१.१४	३६	११	०.९५	३७	११	०.९३
३७	१२	१.२१	३७	१२	१.०३	३८	१२	०.६३
३८	१३	१.२३	३८	१३	१.०७	३९	१३	०.५०
३९	१४	१.२६	३९	१४	१.१३			
४०	१५	१.३	४०	१५	१.२०			
४१	१६	१.३१	४१	१६	१.२३			
४२	१७	१.३२	४२	१७	१.२६			
४३	१८	१.३	४३	१८	१.२५			
४४	१९	१.२८	४४	१९	१.२२			
४५	२०	१.२३	४५	२०	१.१५			
४६	२१	१.१७	४६	२१	१.०५			
४७	२२	१.१	४७	२२	०.९२			
४८	२३	१.०४	४८	२३	०.७७			
४९	२४	०.९८	४९	२४	०.६३			
५०	२५	०.९२	५०	२५	०.३३			
५१	२६	०.८७	५१	२६	०.२३			
५२	२७	०.८२						
१	२८	०.७६						
२	२९	०.७६						
३	३०	०.७९						

तक्ता क्र. २ : करडई, गहू व हरभरा रबी पिकांसाठी पेरणी/ टोकण पश्चात प्रती आठवडा पीक गुणांक

बीटी कापूस			तूर			सोयाबीन		
हवामान आठवडा	पेरणी/टोकण आठवडा	पीक गुणांक	हवामान आठवडा	पेरणी/टोकण आठवडा	पीक गुणांक	हवामान आठवडा	पेरणी/टोकण आठवडा	पीक गुणांक
४३	०	०.६२	४८	०	०.६०	४३	०	०.६२
४४	१	०.६२	४९	१	०.६०	४४	१	०.६२
४५	२	०.६१	५०	२	०.७६	४५	२	०.६१
४६	३	०.६०	५१	३	०.९०	४६	३	०.५४
४७	४	०.४५	५२	४	१.०३	४७	४	०.६४
४८	५	०.५२	१	५	१.०९	४८	५	०.७४
४९	६	०.६१	२	६	१.१५	४९	६	०.८७
५०	७	०.७१	३	७	१.१८	५०	७	१.०१
५१	८	०.८३	४	८	१.२२	५१	८	१.१
५२	९	०.९५	५	९	१.२५	५२	९	१.१३
१	१०	१.०३	६	१०	१.२९	१	१०	०.९९
२	११	१.११	७	११	१.३०	२	११	०.९४
३	१२	१.१५	८	१२	१.२८	३	१२	०.७१
४	१३	१.१४	९	१३	१.२०	४	१३	०.४६
५	१४	१.०७	१०	१४	१.०२	५	१४	०.३५
६	१५	०.९६	११	१५	०.७६	६	१५	०.३५
७	१६	०.७९	१२	१६	०.३३			
८	१७	०.४८	१३	१७	०.१५			
९	१८	०.३१	१४	१८	०.१४			
१०	१९	०.२०						
११	२०	०.१८						

तक्ता क्र. ३ : पीक गुणांक काढण्यासाठी पिकनिहाय बहुपद समीकरणे

अ.क्र.	पीक	बहुपद समीकरण
१	बीटी कापूस	$y = 0.303(\tau/\theta)^4 + 1.7.48(\tau/\theta)^5 + 3.6.01(\tau/\theta)^3 + 2.1.52(\tau/\theta)^2 + 2.6.20(\tau/\theta) + 0.6.51$
२	तूर	$y = 1.8.03(\tau/\theta)^4 - 3.7.63(\tau/\theta)^5 + 3.0.72(\tau/\theta)^3 - 7.3.68(\tau/\theta)^2 + 0.9.68(\tau/\theta) + 0.4.53$
३	सोयाबीन	$y = 3.5.88(\tau/\theta)^4 - 4.8.10(\tau/\theta)^5 + 6.1.29(\tau/\theta)^3 - 1.8.08(\tau/\theta)^2 + 0.9.53(\tau/\theta) + 0.6.16$
४	करडई	$y = 4.7.66(\tau/\theta)^4 - 1.3.0.9(\tau/\theta)^5 + 9.3.42(\tau/\theta)^3 - 2.1.22(\tau/\theta)^2 + 1.1.56(\tau/\theta) + 0.6.14$
५	गहू	$y = 1.0.39(\tau/\theta)^4 - 2.9.20(\tau/\theta)^5 + 2.5.15(\tau/\theta)^3 - 1.0.06(\tau/\theta)^2 + 3.2.98(\tau/\theta) + 0.4.14$
६	हरभरा	$y = 3.9.40(\tau/\theta)^4 - 4.8.43(\tau/\theta)^5 + 4.3.90(\tau/\theta)^3 - 9.2.08(\tau/\theta)^2 + 0.0.54(\tau/\theta) + 0.6.31$

इथे y = पीक गुणांक, τ = पेरणी/टोकण पश्चात दिवस, θ = पीक कालावधी

अन्न तंत्रज्ञान :

९. टरबुज साल २ टक्के कॅल्शियम क्लोराईडच्या द्रावणात बुडवून कॅबिनेट ड्रायरमध्ये ५० अंश से. तापमानास ६ तासापर्यंत वाळवून चांगल्या प्रतीची टरबुज साल कॅन्डी तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.
१०. उत्तम प्रतीचे स्विकार्यता असलेले प्रजैविक श्रीखंड तयार करण्यासाठी ०.७५ टक्के सिलियम हस्क आणि २ टक्के लॅक्टिक ॲसिड जीवाणू वापर करण्याची शिफारस करण्यात येते.
११. जवस (४० टक्के), राजगीरा लाही (२० टक्के), गुळ (३० टक्के), मध (१० टक्के) आणि गवार डिंकाचा (०.३ टक्के) वापर करून पोषक लाडू तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.
१२. संत्रा आणि हळद रसाच्या ९०:१० प्रमाणाच्या मिश्रणापासून त्वरीत पिण्यायोग्य पेय (आरटीएस) तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.
१३. बेल आणि आवळा फळाचा गर एकास एक प्रमाणात, ३० टक्के साखर आणि ०.१ टक्के सायट्रीक आम्ल वापरून मिश्र फळ पोळी तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.
१४. जांभूळ पोळी तयार करण्यासाठी गर २ ते ३ मिनिटे वाफवून मलमल कापडातून गाळून कॅबिनेट ड्रायरमध्ये ५५ अंश से. तापमानास वाळवून ॲल्युमिनियमच्या वेष्टनात खोलीच्या सर्वसामान्य तापमानाला ६ महिन्यापर्यंत टिकवण्याची शिफारस करण्यात येते.
१५. पौष्टिक नुडल्स करण्यासाठी १०० ग्रॅम मैदयात ३० ग्रॅम मेथी प्युरीचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येते.
१६. किनोव्हा धान्यातील सॅपोनीन हा अपायकारक घटक कमी करण्यासाठी २ टक्के सायट्रीक आम्लाच्या द्रावणात ८ तास भिजवून तयार केलेल्या पिठाचा ४० टक्के वापर करून पौष्टीक कुकीज तयार करण्याची शिफारस करण्यात येते.

सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय (गृह विज्ञान) :

१७. शालेय बालकांच्या योग्य काळजी व विकासाकरीता, पालक, शिक्षक आणि बालकांच्या काळजीविषयक व्यावसायिकांना वापर करण्यासाठी बालकांच्या वाढांकाचे मुल्यमापन व त्यांचे बहुविध फायदे हे घडीपत्रक आणि शालेय बालकांचे विकासात्मक टप्पे ही तपासणी सुची यांची शिफारस करण्यात येत आहे.
१८. मसूर ३८ टक्के, जवस २५ टक्के, शेंगदाणे १२ टक्के, तीळ ७ टक्के, तेल १६ टक्के, जीरे व धने १ टक्का वापरून तयार केलेला, ३४.८ ग्लायसेमिक इंडेक्स असलेला लेन्टफ्लेक्स आणि गव्हाचे पीठ ३८ टक्के, भगर पीठ २२ टक्के, बेसन २० टक्के, शेवग्याच्या पानांची भुकटी १.५ टक्के, तेल १८ टक्के, ओवा ०.५ टक्के वापरून तयार केलेली ३१.३ ग्लायसेमिक इंडेक्स असलेली खस्तापुरी हे फराळाचे पदार्थ मधुमेही व्यक्तींना देण्याची शिफारस करण्यात येते.
१९. तेल काढून घेतलेल्या नारळाच्या पीठांचा पोषण मुल्यवर्धित बेकरी पदार्थ तयार करण्यासाठी उपयोग करता येतो. कुकीजमध्ये २० टक्के आणि नानकटाई मध्ये ३५ टक्के तेल काढून घेतलेले नारळाचे पीठ समाविष्ट केल्यावर त्यातील प्रथिने, खनिजद्रव्ये, तंतूमय पदार्थ, कॅल्शियम आणि लोह या पोषणद्रव्यात मुल्यवृद्धी होते अशी शिफारस करण्यात येते.
२०. कमी ग्लायसेमिक इंडेक्स असणारे मिक्स पल्स रोल (जी आय ३६.९६), मिलेट नमकीन (जी आय ३४.५३), मिलेट मिक्स (जी आय ३०.२२), मल्टीग्रेन रोटी (जी आय ३९.७७) आणि खिचडी (जी आय ४०.९०) हे पदार्थ मधुमेही व्यक्तींच्या दैनंदिन आहारात समावेश करण्याची शिफारस करण्यात येते.
२१. बाजरीच्या लाहयांचा चिवडा ५० ग्रॅम प्रतिदिन सलग ६० दिवस सेवन केल्यास हिमोग्लोबीनचे प्रमाण वाढण्यास मदत होते अशी शिफारस करण्यात येते.
२२. शेतकरी महिलांचे हळद पीक प्रणालीतील कष्ट कमी करण्यासाठी ७ अल्पखर्चिक तंत्रज्ञान समाविष्ट (उकरी, सावडी, नखाळया, लाकडी दाताळे, नवीन खुरपे, हातमोजे व सुलभा बॅग) बास्केटची शिफारस करण्यात येते.
२३. शेतकरी महिलांचे रोप लावणीतील कष्ट कमी करण्यासाठी विकसीत रोप वाहक बॅगचा उपयोग हस्तचलित रोप लावणी यंत्रासोबत करावा अशी शिफारस करण्यात येते.
२४. मक्याच्या कणसाच्या वाळलेल्या सालांपासून पर्यावरणस्नेही, बहुपयोगी वस्त्रतंतू काढण्याची शिफारस करण्यात येते.

मृद विज्ञान :

२५. सिताफळाच्या लागवडीसाठी अती उथळ (२०- २५ सें. मी.) मध्यम टनक मुरूमाचा थर असलेली जमीन योग्य असल्याची शिफारस करण्यात आली.

कोरडवाहू शेती :

२६. जमिनीची धूप वाढ याच्या सुधारित सर्वव्यापी सुत्रामध्ये एम चे मुल्य परभणी स्थळासाठी ०.५० निश्चित करण्यात आले, तसेच छोट्या शेतजमिनीतून पावसामुळे होणारे जमिनीच्या धुपीचे प्रमाण काढण्यासाठी खालील सुत्राचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येते.

$$S = 11.8 (Q \times q)^{0.50} KLSCP$$

येथे

S- जमिनीची धूप (टन/हे)

Q-अपधाव (घन मी)

q-अपधाव प्रवाह (घन मी/ सेकंद)

K-०.५३

LS-०.०६९५

C-०.२६

P-०.५०

विस्तार शिक्षण :

२७. व्हीएनएमकेव्ही मोबाईल ॲपची शेतक-यांमध्ये उपयुक्तता पाहता वनामकृवि, परभणीने विकसीत केलेले विविध ॲपच्या वापराबाबत शेतकऱ्यांना अधिक माहिती होण्यासाठी विस्तार यंत्रणेने उपक्रम हाती घ्यावेत, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
२८. कृषि पदवीधरांचा उद्योजक होण्यासाठी सकारात्मक दृष्टीकोन पाहता कृषि उद्योजकता विकास केंद्र प्रत्येक विद्यापीठात स्थापन करण्यात यावे, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
२९. कृषि विभाग, कृषि विद्यापीठे, कृषि विज्ञान केंद्रामार्फत शेतक-यांसाठी तयार केलेल्या मृदा आरोग्य पत्रिकेच्या अहवालानुसार विविध खतांमधुन द्यावयाच्या खतमात्रा याबाबत हंगामपूर्व प्रशिक्षण आयोजित करून मृदा आरोग्य पत्रिकेची उपयोगिता अधिक वाढवावी अशी शिफारस करण्यात येते.
३०. मराठवाडा विभागात शेततळ्यांमुळे (३०x३०x३ मी.) कोरडवाहू शेतक-यांच्या संरक्षित सिंचन सुविधेत वाढ होवून पिकांच्या उत्पादनात शातता आढळली व फळ पिकाखालील क्षेत्रात वाढ झाल्याचे दिसून आले. यासाठी विस्तार यंत्रणेद्वारे अधिकाधिक शेतकऱ्यांसाठी शेततळ्याची (३०x३०x३ मी.) व्याप्ती वाढविण्यासाठी प्रयत्न करावे अशी शिफारस करण्यात येत आहे.

कृषि अर्थशास्त्र :

३१. परभणी व लातूर बाजारामधील हरभरा पिकाच्या किंमतीमध्ये अल्पकालीन असमतोल आढळून आल्याने किंमतीमधील अल्पकालीन असमतोल दूर करण्यासाठी हरभरा पिकाच्या किंमतीची तात्काळ व थेट प्रसार माध्यमामार्फत माहिती निर्गमित करण्याची व्यवस्था कृषि उत्पन्न बाजार समित्यांनी करावी अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
३२. मराठवाडा विभागाच्या सर्व जिल्ह्यांतील तूर पिकाच्या उत्पादकतेत मागील ३० वर्षात परभणी व नांदेड जिल्ह्यात तूर पिकाची उत्पादकता अपेक्षेप्रमाणे वाढली नाही म्हणून अशी शिफारस करण्यात येते की, कृषि विस्ताराचे कार्य करणा-या संस्थांनी तूर पिकाच्या उत्पादकता वाढीसाठी शिफारशीत तंत्रज्ञानाचा प्रसार मुख्यत्वे परभणी व नांदेड जिल्ह्यात करावा.

प्रसारीत तंत्रज्ञान

सरी वरंबा पध्दतीने तुरीची पेरणी

बीटी कपाशीमध्ये फवारणी तंत्रज्ञान

रुंद वरंबा सरी पध्दतीने हरभरा पेरणी

टरबूज साल कॅडी

प्रजैविक श्रीखंड

प्रसारीत तंत्रज्ञान

जवस, राजगीरा, गुळ, मध आणि गवार डिंक लाडू

संत्रा हळद रस

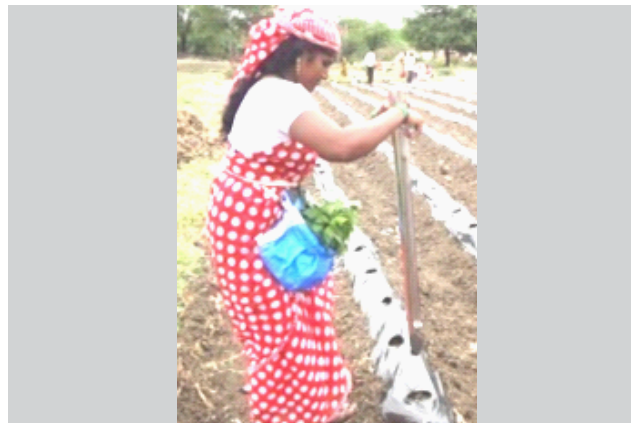
मिश्र फळ पोळी

पौष्टिक नुडल्स

मिक्स पल्स रोल

हळद रोपवाहक बॅग

प्रशिक्षण व कार्यशाळेचे आयोजन

१. शेती उत्पन्न वाढीकरीता एकात्मिक शेती पध्दती यावर प्रशिक्षणाचे आयोजन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील कोरडवाहू संशोधन केंद्राद्वारे भारतीय कृषी अनुसंधान परिषद प्रायोजित, शेतक-यांचे उत्पन्न वाढीसाठी एकात्मिक शेती यावर दहा दिवसीय लघु प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा उद्घाटनाप्रसंगी (दि. नोव्हेंबर १८-२७, २०१९) व्यासपीठावर डॉ. अशोक ढवण, कुलगुरु, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, कृषि महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. डी.एन. गोखले, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालयाचे प्राचार्य, डॉ. यु.एम. खोडके, सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. जयश्री झेंड आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. देशातील शेतक-यांचे सरासरी जमीनधारण क्षेत्र अत्यंत कमी असून केवळ पीक लागवड करून शेतीवर अवलंबून असलेल्या कुटुंबाची निर्वाह शेतीमधून होणे अशक्य आहे. कोरडवाहू भागातील अल्पभूधारक शेतक-यांनी शेतीसोबतच शेती पुरक व्यवसायाची सांगड घातल्यास उत्पन्न वाढवणे शक्य होईल, असे प्रतिपादन कुलगुरु, डॉ. अशोक ढवण यांनी केले. मार्गदर्शनात संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर यांनी शेतक-यांनी उत्पन्न वाढीच्या दृष्टीने केवळ पीक पध्दतीवर अवलंबून न राहता नैसर्गिक संसाधनाच्या उपलब्धेनुसार पिकपध्दतीबरोबर शेती पुरक जोडघंध्याचा अवलंब करणे गरजेचे असल्याचे सांगितले. प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन डॉ. वासुदेव नारखेडे आणि डॉ. मदन पेंडके यांनी केले होते. या प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी महाराष्ट्रातील तसेच गुजरात, कर्नाटक इ. राज्यातील विविध कृषि विद्यापीठामधून प्रशिक्षणार्थी शास्त्रज्ञ सहभागी झाले असून एकात्मिक शेती पध्दतीच्या अवलंबामुळे शेतक-यांचे उत्पन्न वाढ, जमिनीची सुपिकता, रोजगार निर्मिती तसेच उपलब्ध पिकाच्या अवशेषाचे पुर्नवापर तसेच संसाधनाचा योग्य वापर आदी विषयावर विविध शास्त्रज्ञांची व्याख्याने आयोजित करण्यात आली होती.

२. नैसर्गिक लाख व डिंक यावर राष्ट्रीय वार्षिक कार्यशाळेचे आयोजन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील अखिल भारतीय नैसर्गिक लाख व डिंक काढणी, प्रक्रिया व मुल्यवर्धन जोडणी प्रकल्प व भारतीय कृषि अनुसंधान परिषदेचे रांची येथील भारतीय नैसर्गिक लाख व डिंक संस्था यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १९ व २० नोव्हेंबर रोजी अकराव्या वार्षिक कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु हे होते तर व्यासपीठावर संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, रांची येथील प्रकल्प समन्वयक डॉ. निरंजन प्रसाद, प्राचार्य अरविंद सावते, डॉ. राजेश क्षीरसागर आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

देशात नैसर्गिक लाख व डिंक यांचे उत्पादन हे पारंपारिक पध्दतीने मुख्यतः वन व आदीवासी भागात घेतले जाते, त्याची कच्चा मालाच्या स्वरूपातच विक्री होते. यापासुन मोठा प्रमाणात देशाला विदेशी चलन प्राप्त होते. नैसर्गिक लाख व डिंक यावर प्रक्रिया करून मुल्यवर्धीत पदार्थ तयार करून विक्री केल्यास निश्चितच शेतक-यांचे उत्पादन वाढण्यास मदत होईल, असे प्रतिपादन रांची येथील नैसर्गिक लाख व डिंक संस्थेचे संचालक डॉ. के.के. शर्मा यांनी केले. अध्यक्षीय भाषणात कुलगुरु मा. डॉ. अशोक ढवण म्हणाले की, आज प्रक्रियायुक्त अन्न पदार्थात मोठया प्रमाणात नैसर्गिक लाख व डिंकाचा उपयोग होत आहे. गवार पीक हे कमी पाण्यावर येणार व पाण्याचा ताण सहन करणारे असुन मराठवाड्यात गवार बियांच्या उत्पादनास वाव आहे. गवार बियांच्या डिंक तयार करण्यास उपयोग होतो, याचा वापर विविध खाद्यपदार्थांमध्ये तसेच औषधी, कागद, कापड, सौंदर्य प्रसाधने उद्योगात होतो. या दुलक्षीत पीक लागवडीस मराठवाड्यात कोरडवाहू शेतीत वाव आहे. परंतु या पिकाची राज्यातील उत्पादकता कमी आहे, यासाठी चांगले उत्पादन देणा-या वाणाचा विकास करावा लागेल, असे प्रतिपादन त्यांनी केले. यावेळी डॉ. निरंजन प्रसाद यांनी नैसर्गिक लाख व डिंक यावरील देशात चालू असलेल्या संशोधनाबाबत आढावा सादर केला. सदरील कार्यशाळेत देशातील नऊ राज्यातील शास्त्रज्ञ सहभागी झाले असुन ते नैसर्गिक लाख व गवार डिंक या पिकाची काढणी, प्रक्रिया व मुल्यवर्धन यावरील संशोधन निष्कर्ष तसेच संशोधनाची पुढील दिशा यावर सादरीकरण केले.

३. सेंद्रीय शेतीवर तीन दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील सेंद्रीय शेती संशोधन व प्रशिक्षण केंद्राच्या वतीने मराठवाडा विभागातील आठही जिल्हयांतील शेतक-यांकरीता सेंद्रीय शेतीवर तीन दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले असून दिनांक २८ ते ३० नोव्हेंबर दरम्यान परभणी जिल्ह्यातील शेतक-यांकरीता प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्यात आले आहे. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. अशोक ढवण मा. कुलगुरु हे होते तर रायपुर (छत्तीसगड) येथील राष्ट्रीय जैविक ताण व्यवस्थापन संस्थेचे प्रमुख शास्त्रज्ञ डॉ. अनिल दिक्षीत, प्रगतशील शेतकरी अॅड.श्री. गंगाधरराव पवार, श्री सोपानराव अवचार, प्रभारी शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, केंद्राचे प्रमुख अन्वेषक डॉ. आनंद गोरे आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

आज शेतमाल केवळ पिकविणे महत्वाचे नसून तो विकता आला पाहिजे तरच शेतक-यांचे उत्पन्न वाढेल. शेतकरी हा व्यावसायिक झाला पाहिजे. शेतीतील निविष्टांची खरेदी, पिकांची लागवड, शेतमालाची प्रतवारी आणि शेतमालाची विक्री आदी सर्व कामे एकटा शेतकरी करून शकत नाही, यासाठी शेतकरी गट स्थापन करा, आज शासनाच्या अनेक योजना यासाठी उपलब्ध आहेत, त्याचा लाभ घ्या, असे प्रतिपादन प्युअर ऑर्गॅनिक ग्रुपच्या अध्यक्षा तथा यशस्वी महिला शेतकरी सौ. स्वाती शिंगाडे यांनी केले.

सेंद्रीय शेतीमालाबाबत ग्राहकांचा विश्वास संपादन करणे गरजेचे असून त्याकरीता सेंद्रीय शेतमालाचे प्रमाणीकरण महत्वाचे आहे. अध्यक्षीय भाषणात डॉ. अशोक ढवण मा. कुलगुरु म्हणाले की, सेंद्रीय शेती की रासायनिक शेती यावर अनेक वादविवाद झाले. आज रासायनिक खत, किटकनाशकांचे दुष्परिणाम मानवाच्या आरोग्यावर व पर्यावरणावर दिसत आहेत, त्यामुळे सेंद्रीय शेतीही संकल्पना लोकांमध्ये रुढ होत आहे, त्यास आता शासनही प्रोत्साहन देत असून कृषि विद्यापीठही संशोधनाची जोड देत आहे. म्हणजेच सेंद्रीय शेतीला लोकांचा लोकाश्रय, शासनाकडून राजाश्रय तर विद्यापीठाकडून ज्ञानाश्रय मिळत आहे. त्यामुळे सेंद्रीय शेती एक पर्याय म्हणून पुढे येत आहे. पर्यायी उत्पादन व्यवस्था म्हणून सेंद्रीय शेती विकसीत होत आहे. सेंद्रीय शेती करतांना आपणास शिकत शिकत पुढे जावे लागेल. आपणास अनुभवातून शहाणे व्हावे लागेल. सेंद्रीय शेतीतील निविष्टा या शेतक-यांनी स्वतः निर्माण केल्या पाहिजे व शेतमालाचे विपणन तंत्र शिकले पाहिजे, असे प्रतिपादन त्यांनी केले. यावेळी प्रगतशील शेतकरी अॅड.श्री. गंगाधरराव पवार व श्री. सोपानराव अवचार यांनीही आपले मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे आयोजन प्रमुख अन्वेषक डॉ. आनंद गोरे यांनी केले.

४. कापूस संशोधन केंद्र, महेबुब बाग, वनामकृवि, परभणी -शताब्दीपुर्ती सोहळा

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील देशी कपाशीवरील संशोधन करणारे महेबुब बाग, परभणी येथील कापूस संशोधन केंद्राच्या शताब्दीपुर्ती सोहळा दिनांक ७ डिसेंबर रोजी संपन्न झाला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु हे होते तर पुणे येथील महाराष्ट्र विज्ञान वर्धिनीचे अध्यक्ष तथा माजी संचालक संशोधन डॉ. दत्तात्रय बापट, विद्यापीठ कार्यकारी परिषद सदस्य तथा माजी संशोधन संचालक डॉ. सुभाष बोरीकर, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, माजी कापूस पैदासकार डॉ. एस.एस. माने, शिक्षण संचालक डॉ. डी.एन. गोखले, कुलसचिव श्री. रणजीत पाटील, डॉ. के.एस. बेग, डॉ. विजयकुमार चिंचाणे, डॉ. यु.जी. कुलकर्णी, महाबीजचे डॉ. प्रफुल्ल लहाने, श्री. अर्जुन पाटील आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

परभणी येथील कापूस संशोधन केंद्राने देशी कापूस संशोधनात उल्लेखनीय कार्य केले असून केंद्राने विकसीत केलेली जनुकीय बँक देशात इतर ठिकाणी उपयोगात येत आहे. याच केंद्राने लांब धाग्याचे व किडींना सहनशील वाण उपलब्ध करून दिले. बदलते हवामान, शेतीतील वाढता उत्पादन खर्च, बीटी कपाशीवरील किडींचा प्रादुर्भाव आदींमुळे देशी कपाशी हा शेतक-यांपुढे एक पर्याय उपलब्ध आहे. या केंद्राच्या माध्यमातून अमेरिकन कपाशीचे गुणधर्म देशी कपाशीत रुपांतरीत करण्याचे मुख्य कार्य करण्यात आले आहे. आज जागतिक बाजारपेठेत कपाशीच्या मागणीत विविधता असून सर्जीकल कपाशी, रंगीत कपाशी, सेंद्रीय कपाशी या मागणीत देशी कपाशीचे वाण सुयोग्य ठरतात तसेच ते अमेरिकन कपाशीच्या तुलनेत समतुल्य आहेत. भविष्यात देशी कपाशीच्या उत्पादन वाढीसाठी एकात्मिक पीक व्यवस्थापन, जनुकीय तंत्रज्ञानाचा अंतर्भाव, जीआय मानांकन यासाठी प्रयत्न सुरु आहेत.

या केंद्राने धाग्याच्या अधिक लांबीचे वाण प्रसारीत केले असून त्यामुळे व्यावसायिक तत्वावरही कपाशीचे उत्पादन शेतक-यांना फायदेशीर ठरेल. कापूस उत्पादक शेतक-यांना अडचणीतून बाहेर काढण्यासाठी देशी कापूस लागवड तंत्रज्ञान भविष्यात निश्चितच उपयोगी ठरेल. गेली शंभर वर्ष हे केंद्र कपाशी संशोधनात कार्यरत असून केंद्रातर्फे कपाशीचे दहा पेक्षाही अधिक वाण लागवडीसाठी प्रसारीत करण्यात आले आहेत. यात नऊ सरळ वाण व एक संकरित वाणाचा समावेश आहे.

कापूस संशोधन केंद्र, महेबुब बाग, परभणी - शताब्दीपुर्ती सोहळा - क्षणचित्रे

५. महाराष्ट्र कृषि अर्थशास्त्र संस्थेच्या बावीसाव्या राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील कृषि अर्थशास्त्र विभाग व महाराष्ट्र कृषि अर्थशास्त्र संस्था यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २१ व २२ डिसेंबर रोजी महाराष्ट्र कृषि अर्थशास्त्र संस्थेच्या बावीसाव्या राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु हे होते तर प्रमुख पाहुणे म्हणुन महाराष्ट्र राज्य कृषि मुल्य आयोगाचे मा.अध्यक्ष श्री. पाशा पटेल यांची उपस्थिती होती तसेच शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. देवराव देवसरकर, महाबीजचे माजी महासंचालक डॉ. शालीग्राम वानखेडे, विभाग प्रमुख डॉ. किशोर देशमुख, मुख्य आयोजक डॉ. दिगंबर पेरके, महाराष्ट्र कृषि अर्थशास्त्र संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. प्रकाश महिंद्रे आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. शेतक-यांचे उत्पन्न क्रांतीच्या दिशेने कार्य करतांना नागरिकांना पौष्टिक अन्न सुरक्षाही साधता आले पाहिजे तसेच पर्यावरण सुरक्षेकडेही लक्ष द्यावे लागेल. हरित क्रांती मुख्यतः वनस्पती शास्त्रज्ञ, पीक पैदासकार, कृषिविद्या शास्त्रज्ञ, मृदाशास्त्रज्ञ यांच्या आधारे आपण साध्य केली परंतु शेतक-यांच्या उत्पन्न वाढ क्रांतीत शेतमाल व अन्न प्रक्रिया, कृषि निविष्टा व्यवस्थापन, कृषि उद्योग व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन, शेतमाल विपणन व निर्यात आदी क्षेत्रातील तज्ञ व शास्त्रज्ञांची भूमिका महत्वाची राहणार आहे. शेतमालाची नासाडी ही मोठी समस्या आपल्या समोर आहे, त्यामुळे शेतमाल काढणी पश्चात तंत्रज्ञानावर लक्ष केंद्रीत करावे लागेल. जीवाश्म इंधन पुर्णनिर्माण करता येत नाही, याचे साठे कमी झाले. आता पुढील औद्योगिक क्रांतीसाठी आपणास अक्षय उर्जा स्रोत म्हणजेच जैवइंधन व शेतीतील बायोमासचा उपयोगच करावा लागेल, असे प्रतिपादन डॉ. दलवाई यांनी केले.

अध्यक्षीय भाषणात डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु म्हणाले की, मराठवाडा व विदर्भ विभागातील कोरडवाहू क्षेत्रातील शेतक-यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्याचे मोठे आव्हान आहे. संशोधनाच्या आधारे कृषि तंत्रज्ञान विकसीत करणे ही कृषि विद्यापीठाची प्रमुख भूमिका असुन कृषि विद्यापीठाचे तंत्रज्ञानात्मक पाठबळ व शासनाचे धोरणात्मक पाठबळ या जोरावर आपण हे आव्हान पेलू शकु. अन्न सुरक्षा, पोषण सुरक्षा व उपजीविका सुरक्षेसाठी माती, पाणी, कृषि निविष्टा आदींची प्रती एकक कार्यक्षम वापर करुन शेतमाल उत्पादन वाढ आपले ध्येय असले पाहिजे.

महाराष्ट्र राज्य कृषि मुल्य आयोगाचे श्री. पाशा पटेल मा.अध्यक्ष आपल्या मार्गदर्शनात म्हणाले की, शेती व शेतक-यांसमोर अनेक समस्या आहेत, हवामान बदल व पावसाचा लहरीपणामुळे शेतीचे मोठे नुकसान होत आहे, यावर मार्ग काढणे गरजेचे आहे. शेतक-यांचे दरडोई उत्पन्न अत्यंत कमी असुन शेतक-यांची सौदाशक्ती वाढण्याच्या दिशेने काम करावे लागेल. आज खाद्यतेलाची मागणी मोठ्या प्रमाणात वाढत आहे, यासाठी मोठ्या प्रमाणावर आपणास आयात करावी लागत आहे, तेलबिया पिकांच्या उत्पादन वाढीवर आपणास लक्ष केंद्रीत करावे लागेल.

६. ग्रामीण महिलांचे सक्षमीकरण कार्यशाळा

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील अखिल भारतीय समन्वयीत गृहविज्ञान संशोधन प्रकल्प अंतर्गत उपजीविका सुरक्षेकरीता ग्रामीण महिलांचे सक्षमीकरण याविषयावर दिनांक २८ व २९ फेब्रुवारी रोजी मराठवाड्यातील कृषि विज्ञान केंद्रांच्या विषयतज्ञांकरीता दोन दिवसीय कार्यशाळा संपन्न झाली. कार्यशाळेत सहभागी विषयतज्ञांना डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु यांनी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमास प्राचार्या डॉ. जयश्री झेंड, केंद्र समन्वयिका डॉ. टी.एन. खान आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. मार्गदर्शनात डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु यांनी शेतकरी महिलांचे काबाडकष्ट कमी करण्याचे चांगले तंत्रज्ञान गृहविज्ञान महाविद्यालयाने विकसीत केले असून हे तंत्रज्ञान ग्रामीण महिला पर्यंत पोहचविण्यासाठी कृषि विज्ञान केंद्राच्या महाविद्यालयाने विकसीत केले असून हे तंत्रज्ञान ग्रामीण महिलांपर्यंत पोहचविण्यासाठी कृषि विज्ञान केंद्राच्या विषयतज्ञांनी कार्य करण्याचा सल्ला दिला. कार्यशाळेत रक्तक्षय निवारणासाठी लोहसमृद्ध पदार्थ निर्मिती, वस्त्रशास्त्र महिला उद्योजकता, हातमोजे निर्मिती, फुल तोडणीसाठी सानुकुल बॅगा, धान्य भरणी कार्यातील उत्पादकता वाढीसाठी सुधारीत साधने, पापड शेवई गृहउद्योग व हळद पिकातील लागवडीपासून काढणीपश्चात तंत्रज्ञान, महिलांचे काबाडकष्ट कमी करणारी साधने, विकसीत शैक्षणिक साधनांचा उपयोग आदी विषयांवर विद्यापीठ शास्त्रज्ञांनी प्रात्यक्षिकांसह मार्गदर्शन केले. कार्यशाळेच्या समारोपीय कार्यक्रमास माजी शिक्षण संचालक डॉ. विलास पाटील, माजी प्राचार्या डॉ. शामला हारोडे, डॉ. स्नेहलता रेड्डी, डॉ. रोहिणीदेवी वडलामुडी आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

५. डिजीटल शेतीवर तीन दिवसीय आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेचे आयोजन

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील प्रगत कृषि विज्ञान व तंत्रज्ञान केंद्र राष्ट्रीय कृषि उच्च शिक्षण प्रकल्पांच्या वतीने दिनांक १३ ते १५ मार्च दरम्यान तीन दिवसीय आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु हे होते तर प्रमुख पाहुणे म्हणून अमेरिकेच्या राष्ट्रीय आंतररीक्ष संस्थेचे अंतरीक्ष राजदूत श्री अविनाश शिरोडे होते. व्यासपीठावर शिक्षण संचालक डॉ. धर्मराज गोखले, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, खरगपुर येथील आयआयटीचे प्रा. आर माचावरम, प्रा. ए.के. देब, प्राचार्य डॉ. उदय खोडके, प्रकल्पाचे मुख्य शास्त्रज्ञ डॉ. गोपाल शिंदे आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

एका बाजुस वाढती लोकसंख्या असून दुस-या बाजुस जागतिक हवामान बदलाचा शेतीवर परिणाम होत आहे. परंतु संगणकीय क्षमता प्रचंड वाढत असून प्रत्येकाच्या हातात मोबाईलच्या माध्यमातून एक शक्तीशाली यंत्र आले आहे. डिजीटल शेतीत या स्मार्टफोनचा मोठा उपयोग होणार आहे. सद्यस्थितीत विदेशात शेतीत डिजीटल तंत्रज्ञान, कृत्रिम बुद्धिमत्ता, रोबोट, ड्रोन, स्वयंचलित यंत्र याचा वापर होत आहे. आज तरुण शेतीपासून दुर जात आहेत. परंतु डिजीटल शेतीमध्ये तरुणांना आकर्षित करण्याची ताकद आहे.

शेतीतील मनुष्यांचे कष्ट कमी करण्यासाठी डिजीटल तंत्रज्ञानाचा मोठा उपयोग होणार आहे. डिजीटल शेती संकल्पनेस चालना देण्याकरीता जागतिक बँक व भारतीय कृषि संशोधन परिषदेने परभणी कृषि विद्यापीठास सेंटर ऑफ एक्सेलन्स प्रशिक्षण प्रकल्पास मान्यता दिली. यात विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ, विद्यार्थी यांना देश व विदेशातील डिजीटल तंत्रज्ञान समजून घेण्यास मोठी मदत होऊन डिजीटल शेती संशोधनास मोठी चालना मिळेल. आजही मोठी लोकसंख्या अन्नावाचून भुकेली आहे तर दुस-या बाजुस मोठ्या प्रमाणात शेतमालाची नासाडी होत आहे. या शेतमालाचे मुल्यवर्धन करणे, शेतमाल प्रक्रिया यात डिजीटल तंत्रज्ञानाचा वापर करण्यास मोठा वाव आहे. डिजीटल तंत्रज्ञानामाध्यमातून शेतीनिविष्टाचा कार्यक्षम वापर व उत्पादन खर्च कमी करणे शक्य होणार आहे.

कार्यशाळेचा समारोप दिनांक १५ मार्च रोजी डॉ. अशोक ढवण मा.कुलगुरु यांच्या अध्यक्षस्थानी पार पडला. व्यासपीठावर सिंगापूर येथील जागतिक विद्यापीठाचे प्रा. डॉ. दिपक वाईकर, सुरत येथील अभियांत्रिकी महाविद्यालयाचे माजी प्राचार्य डॉ. अजय देशमुख, पुणे येथील अभियांत्रिकी महाविद्यालयातील यांत्रिकी विभागाचे प्रा.डॉ. सुरेश ओहोळ, कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालयाचे सहयोगी अधिष्ठाता डॉ. उदय खोडके, प्रकल्प प्रमुख डॉ. गोपाल शिंदे आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. डॉ.ढवण मा.कुलगुरु यांनी कार्यशाळेत विद्यार्थ्यांकडून मिळालेल्या प्रतिसादाचे कौतुक करून विद्यार्थ्यांनी, संशोधकांनी तसेच प्राध्यापकांनी डिजीटल तंत्रज्ञानाचा मराठवाड्यातील शेतक-यांना अधिकाधिक लाभ होण्याकरिता संशोधन करण्याचे आवाहन केले.

कार्यशाळेत इचलकरंजी येथील न्युजेनीक्स इन्फोटीक्सचे आदित्य मराठे, पुणे येथील नेल इन्फोटेकचे शितल जाधव, पुणे येथील अॅसअॅप अॅग्रीटेकचे अजीत खरजुले यांनी प्रशिक्षणार्थ्यांना रोबोटीक्स, मानवाशी संवाद साधणा-या चॅटबॉटचे व पिकावर फवारणी करणा-या ड्रोनचे प्रात्यक्षिक दाखवले तसेच डिजिटल यंत्र निर्मिती करणारे संभाजी शिराळे, सलीम पठाण, कुशल ग्रामीण उद्योजकांनी सोलार फवारणी यंत्र, झाडावरील फळे तोडणारा रोबोट व पवनचक्कीद्वारे ऊर्जा निर्मितीचे प्रात्यक्षिक दाखविण्यात आले.

सामंजस्य करार

१. मराठवाडयातील कोरडवाहू शेतीसाठी उपयुक्त पाच फणी रूंद सरी वरंबा (बीबीएफ) बी खत पेरणीसह फवारणी व रासणी यंत्र (फोर इन वन) विद्यापीठाने विकसीत केले. हे यंत्र शेतकऱ्यांना उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने व्यावसायिकरित्या तयार करण्याचे अधिकार, पुणे येथील रोहित कृषि इंडस्ट्रिज यांना देण्यात आले. याकरीता वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी, केंद्रीय कोरडवाहू संशोधन केंद्र, हैद्राबाद (क्रीडा) व रोहित कृषि इंडस्ट्रीज, पुणे यांच्यात दिनांक २३ ऑक्टोबर, २०१९ रोजी सामंजस्य करार क्रीडा, हैद्राबाद येथे करण्यात आला. यावेळी डॉ. बी. वेंकटेश्वरलू, माजी कुलगुरु डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, क्रीडा संस्थेचे संचालक डॉ. रविंद्र चारी, कृषि अभियांत्रिकी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. यु.एम. खोडके, हे यंत्र विकसीत करणाऱ्या पशु शक्तीचा योग्य वापर योजनाच्या संशोधिका डॉ. स्मिता सोळंकी, वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक अजय वाघमारे, शास्त्रज्ञ डॉ. आय श्रीनिवासन, डॉ. आडके, रोहित कृषि इंडस्ट्रिजचे कार्यकारी संचालक रोहित कदम, डॉ. मदन पेंडके, सचिन कवडे आदींची उपस्थिती होती.

२. कृषि संशोधन व पदव्युत्तर तसेच आचार्य पदवी संशोधन कार्य वृद्धीगत व्हावे याकरीता वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी आणि राष्ट्रीय अजैविक ताण व्यवस्थापन संस्था, बारामती यांच्यामध्ये बारामती येथे दि. १७ जानेवारी, २०२० रोजी सामंजस्य करार करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरु डॉ. अशोक ढवण होते तर सामंजस्य करारावर संचालक संशोधन डॉ. दत्तप्रसाद वासकर व राष्ट्रीय अजैविक ताण व्यवस्थापन संस्थेचे संचालक डॉ. जगदीश राणे यांनी स्वाक्ष-या केल्या. सदरील सामंजस्य करार पुढील ५ वर्षे कालावधीसाठी राहणार असून करारामुळे कृषि संशोधनास नवीन चालना मिळणार असून दर्जात्मक संशोधन कार्यास मदत होणार आहे.

बदलत्या हवामानात कमी व अधिक तापमान, पाण्याचा ताण सहन करण्याच्या दृष्टीने कापूस, सोयाबीन, कडधान्य (तूर, हरभरा, मूग, आणि उडीद), गळीतधान्य (सुर्यफुल, भुईमुग व जवस), ज्वारी, बाजरी आदी पिकांच्या वाणांच्या विविध प्रकारच्या चाचण्या व अभ्यास राष्ट्रीय अजैविक ताण व्यवस्थापन संस्था, बारामती येथे भविष्यात करण्यात येईल. तसेच परभणी कृषि विद्यापीठातील पदव्युत्तर व आचार्य पदवीचे विद्यार्थी संशोधन कार्य राष्ट्रीय अजैविक ताण व्यवस्थापन संस्थेत करू शकतील. कार्यक्रमास उपसंचालक संशोधन डॉ. अशोक जाधव, संशोधन संपादक डॉ. मदन पेंडके आदीसह राष्ट्रीय अजैविक ताण व्यवस्थापन संस्थेचे शास्त्रज्ञ व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

३. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाने प्रसारीत केलेले कपाशीचे एनएचएच २५० व एनएचएच ७१५ हे दोन संकरीत वाण बीजी २ स्वरूपात संस्करीत होणार आहेत. याबाबत वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी (वनामकृवि) व महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला (महाबीज) यांचे दरम्यान सामंजस्य करार दि. ११ मार्च, २०२० रोजी अकोला येथे पार पडला. या करारावर वनामकृवि चे संशोधन संचालक डॉ. दत्तप्रसाद वासकर व महाबीजचे महाव्यवस्थापक गुणनियंत्रण डॉ. प्रफुल्ल लहाने यांनी स्वाक्षरी केली. यावेळी डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु महाबीजचे व्यवस्थापकीये संचालक श्री. अनिल भंडारी, अकोला कृषि विद्यापीठाचे संशोधन संचालक, डॉ. विलास खर्चे, कापूस विशषज्ञ डॉ. खिजर बेग, महाबीजचे महाव्यवस्थापक उत्पादन श्री. पांडुरंग फुंडकर, श्री. खिस्ते, नांदेड येथील कापूस संशोधन केंद्राचे शास्त्रज्ञ प्रा. दिनेश पाटील, डॉ. शिवाजी तेलंग, प्रा. अरुण गायकवाड, संशोधन संपादक डॉ. मदन पेंडके आदींची उपस्थिती होती.

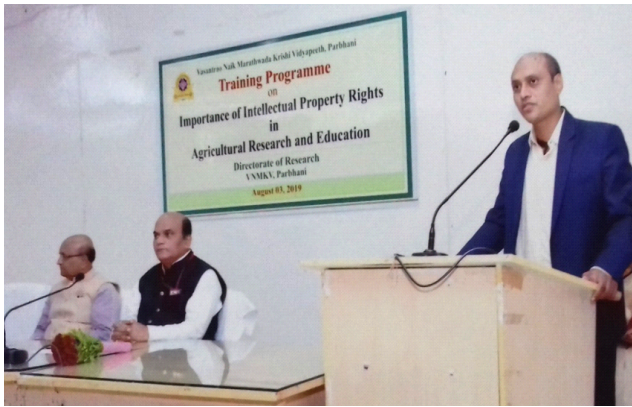
बीजोत्पादन कार्यक्रम (२०१९-२०)

अ.क्र.	तपशील	बियाण्यांचा प्रकार	उत्पादन (क्वि.)	उत्पादन (क्वि.)
अ		खरीप		
१.	सोयाबीन	पैदासकार	१९८०.८२	३१९७.७०
		पायाभुत	४९८.००	
		सत्यतादर्शक	३३.५८	
		प्रमाणीत	६८५.३०	
२.	तूर	पैदासकार	१९९.७७	१०९१.२४
		पायाभुत	४६.००	
		सत्यतादर्शक	८७५.४७	
		पायाभुत	४९८.००	
		सत्यतादर्शक	३३.५८	
		प्रमाणीत	६८५.३०	
३	मुग	पैदासकार	३२.४२	१६४.७२
		सत्यतादर्शक	१३२.३०	
४.	उडीद	पैदासकार	४.७५	०४.७५
५.	ज्वार	पैदासकार	१३.२२	२३५.६२
		सत्यतादर्शक	२२२.४०	
६.	बाजरा	पैदासकार	१८.४५	१८.४५
		एकुण खरीप		४७१२.४८
ब		रब्बी		
१.	रब्बी ज्वार	पैदासकार	२.६२	१६५.२५
		सत्यतादर्शक	८८.८३	
		प्रमाणीत	१३.६०	
२.	हरभरा	पैदासकार	२०७.८५	५१९.९६
		सत्यतादर्शक	१३७.६९	
		पायाभुत	१४६.९२	
		प्रमाणीत	२७.५०	
३.	करडई	पैदासकार	२४९.१४	११३१.००
		सत्यतादर्शक	३७२.००	
		पायाभुत	११३.९६	
		प्रमाणीत	३९५.९०	
४.	गहू	पैदासकार	५५.५२	१७८.८९
		पायाभुत	८७.०२	
		प्रमाणीत	३६.३५	

५.	सुर्यफूल	पायाभुत	०८.३०	११.३०
		प्रमाणीत	०३.००	
६	जवस	पैदासकार	०२.५०	१७.५२
		पायाभुत	०६.००	
		सत्यतादर्शक	०९.०२	२०२३.९२
		एकुण रबी		
एकुण (खरीप + रबी)				६७३६.४०
बियाणे विक्री				
अ. खरीप		रु. १,८३,९४,१२५/-		
ब. रबी		रु. २५,२४,४२४/-		
एकुण		रु. २,०९,१८,५४९/-		

गुलाबी बॉडअळी व्यवस्थापन कार्यशाळा व शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन

बौद्धिक हक्क संपदा कार्यशाळेत प्रा.गणेश हिंगमिरे विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ व प्राध्यापक यांच्याशी संवाद साधतांना

फळझाडाच्या कलमा व रोपांची विक्री

मध्यवर्ती रोपवाटीका योजना परभणी योजने अंतर्गत सन.२०१९-२०२० मध्ये खालील प्रमाणे वेगवेगळ्या फळझाडांच्या कलमा व रोपांची विक्री करण्यात आली.

अ.क्र.	फळपिकाचे नांव कलमे/रोपे	संख्या	दर प्रती कलम	मिळालेले उत्पन्न रु.
१	आंबा - केसर व इतर जाती	३००५	६०/-	१,८०,३००/-
२	चिकु-कालीपत्ती	१२९४	७०/-	९०,५८०/-
३	पेरु दाब कलम-सरदार ललीत	६४३९	५०/-	३,२१,९५०/-
४	डाळिंब-भगवा, गणेश	२६६९	३५/-	९३,४१५/-
५	चिंच-प्रतिष्ठान नं २६३ व अर्जिटा	३२७०	६०/-	१,९६,२००/-
६	कागदी लिंबु	१०९४	२५/-	२७,३५०/-
७	लिंबु बिनबियाचे	७७३	३०/-	२३,१९०/-
८	सिताफळ-बालानगर	५०५२	४०/-	२,०२,०८०/-
९	हनुमानफळ	१५५	४०/-	६,२००/-
१०	जांभुळ-कोकण बहाडोली	४६२	६०/-	२७,७२०/-
११	अंजीर-दिनकर	३०२	३५/-	१०,५७०/-
१२	आवळा एनअ-७	४०	४०/-	१,६००/-
१३	जांभुळ रोपे	५७३	२५/-	१४,३२५/-
१४	आवळा रोपे	७१	२५/-	१,७७५/-
१५	चिंच रोपे	४२०	२५/-	१०,५००/-
१६	सिताफळ रोपे	२३	२५/-	५७५/-
१७	विविध प्रकारची शोभेची रोपे	६८७६	२५/-	१,७१,९००/-
१८	विविध पाम व शोभेचे	८८७	५०/-	४४,३५०/-
१९	करवंद कलम	५००	५०/-	२५,०००/-
२०	रंगपुर लाईम फळे लिलावापासून व इतर	----		१,०६,५३५/-
	म.रो.वा.यो. नगदी विक्री उत्पन्न	----		१५,५६,११५/-
२१	ईजिएसचे धनादेश जाम झालेली रक्कम	----		५,५१,९६५/-
म.रो.वा.यो. मिळालेले उत्पन्न				
टीएमसी प्रकल्प मध्यवर्ती रोपवाटीका योजनामधुन विक्री				
२२	मोसंबी-न्युसेलर	५७००	८०/-	४,५६,०००/-
२३	संत्रा नागपुर	१९३२	८०/-	१,५४,५६०/-
२४	का.लिंबु बॅगमध्ये	१९१५६	४०/-	७,६६,२४०/-
२५	का.लिंबु बिनाबॅग	-	-	-
२६	रंगपुर लाईम रोपे	२७७	३०/-	६,८१०/-
टीएमसी प्रकल्प म.रो.वा.योजना अंतर्गत मिळालेले उत्पन्न एकुण रक्कम (ब)				१०,१४,८३५/-
एकुण अ + ब रक्कम रुपये				३१,५३,३१५/-

उत्पादन तपासणी प्रयोगांची माहिती

वर्ष	पिकाचे नाव	संशोधन केंद्राचे नाव	तपासणीसाठी प्राप्त संकरीत/ सुधारीत वाणांची संख्या
२०१९-२०	कापूस	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	०८
	कापूस	कापूस संशोधन योजना, परभणी	०१
	भाजीपाला	उद्यानविद्या संशोधन केंद्र (भाजीपाला), परभणी	१७२
	तूर	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०२
	मुग	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०५
	उडीद	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०३
	सोयाबीन	सोयाबीन संशोधन केंद्र, परभणी	१०
	ज्वारी	ज्वार संशोधन केंद्र, परभणी	०५
	ज्वारी	कृषि संशोधन केंद्र, सोमनाथपूर	०३
	गहु	गहु व मका संशोधन केंद्र, परभणी	१४
	मका	राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	५९
	बाजरी	राष्ट्रीय कृषि संशोधन प्रकल्प, औरंगाबाद	१३
	सुर्यफूल	गळीतधान्ये संशोधन केंद्र, लातूर	०१
		एकूण	२९६
		प्राप्त तपासणी शुल्क (रु.)	१,६०,००,०००/-
वर्ष	पिकाचे नाव	संशोधन केंद्राचे नाव	तपासणीसाठी प्राप्त उत्पादनांची संख्या
२०१९-२०	कापूस	कापूस संशोधन केंद्र, नांदेड	०४
	मिरची	भाजीपाला संशोधन केंद्र, परभणी	०२
	मिरची	किटकशास्त्र विभाग, परभणी	०१
	भुईमुग	गळीतधान्ये संशोधन केंद्र, लातूर	०१
	तूर	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	१५
	हरभरा	कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर	०२
	सोयाबीन	सोयाबीन संशोधन केंद्र, परभणी	०२
	सोयाबीन	कृषिविद्या विभाग, परभणी	०१
	मका	किटकशास्त्र विभाग, परभणी	०२
	टोमॅटो	करडई संशोधन केंद्र, परभणी	०१
	डाळिंब	उद्यानविद्या संशोधन केंद्र (फळपिके), परभणी	०१
		एकूण	३२
		प्राप्त तपासणी शुल्क (रु.)	३८,३१,७३०/-
		एकूण प्राप्त तपासणी शुल्क (रु.)	१,९८,३१,७३०/-

१. वनामकृवितील कोरडवाहू संशोधन प्रकल्पास भाकृअपचा वसंतराव नाईक पुरस्कार-२०१८ प्रदान

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत असलेल्या अखिल भारतीय समन्वयीत कोरडवाहू शेती संशोधन प्रकल्पास नवी दिल्ली येथील भारतीय कृषि संशोधन परिषदेच्या वतीने देण्यात येणारा वसंतराव नाईक पुरस्कार-२०१८ दिनांक १६ जुलै, २०१९ रोजी परिषदेच्या ९१ वा स्थापना दिनी देशाचे माननीय कृषिमंत्री श्री. नरेंद्र सिंह तोमर यांच्या अध्यक्षतेखाली नवी दिल्ली येथे पार पडलेल्या कार्यक्रमात प्रदान करण्यात आला. नवी दिल्ली येथे आयोजित या समारंभात भारतीय कृषि संशोधन परिषदेचे डॉ. त्रिलोचन मोहापात्र मा.महासंचालक यांच्या हस्ते पुरस्कार डॉ. भगवान आसेवार, डॉ. मदन पेंडके, डॉ. सुरेंद्र चौलवार, डॉ. अनिल गोरे, डॉ. मेघा जगताप, डॉ. गणेश गायकवाड, डॉ. पपिता गौरखेडे, डॉ. रविंद्र चारी यांना एक लाख रुपयांचा धनादेश व प्रमाणपत्र देऊन गौरविण्यात आले. यावेळी विद्यापीठाचे डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संशोधन संचालक आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. विद्यापीठाच्या इतिहासात प्रथमच भारतीय कृषि संशोधन परिषदेचा प्रतिष्ठीत असा पुरस्कार प्राप्त झाला.

२. वनामकृविस २०१९ सालचा सेरा सुविधेचा बेस्ट युजर प्रोफाईल रजिस्ट्रेशन पुरस्कार

कृषि संशोधनास चालना देण्यासाठी नवी दिल्ली येथील भारतीय कृषि अनुसंधान परिषदेद्वारे कृषि क्षेत्रातील ई-रिसोर्सची ऑनलाईन यंत्रणा म्हणजेच सेरा प्रकल्प राबविण्यात येतो. यात उत्कृष्ट दर्जाची सहा हजारपेक्षा अधिक आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय ई-नियतकालिके कृषि संशोधकांसाठी उपलब्ध असून या सुविधेचा योग्यरित्या उपयोग वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील शास्त्रज्ञ, प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांनी सन २०१९ मध्ये आपल्या संशोधनासाठी केला. याबाबत पश्चिम विभागातून प्रकल्पांतर्गत विद्यापीठास सन २०१९ चा बेस्ट युजर प्रोफाईल रजिस्ट्रेशन पुरस्कार देण्यात आला. सदरील प्रकल्पाबाबत जागृती करण्यासाठी जे-गेट यांच्या मार्फत दरवर्षी हा पुरस्कार दिला जातो. सदरील पुरस्कार दिनांक २८ डिसेंबर रोजी पुणे येथील राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्रात आयोजित प्रशिक्षण कार्यक्रमात प्रकल्प संचालक डॉ. एस.के. सिंग, संचालक, डॉ. आर.जी. सोमंकुवर डॉ. त्रिपाठी श्री. संजय ग्रोवर यांच्या हस्ते विद्यापीठ ग्रंथपाल डॉ. संतोष कदम व श्री. मोहन झोरे यांनी स्वीकारला.

३. वनामकृवितील ग्रामीण कृषि मौसम सेवा योजनेस २०१८ सालचा सर्वोत्कृष्ट केंद्र पुरस्कार

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठातील अखिल भारतीय समन्वयित कृषि हवामानशास्त्र संशोधन प्रकल्प अंतर्गत असलेल्या ग्रामीण कृषि मौसम सेवा योजनेस २०१८ सालचा देशातील सर्वोत्कृष्ट केंद्र पुरस्कार ग्वालियर येथील राजमाता विजयाराजे सिंधिया कृषि विद्यापीठात आयोजित ग्रामीण कृषि मौसम सेवा योजनेच्या १३ व्या वार्षिक आढावा राष्ट्रीय बैठकीत सन्मानित करण्यात आले. सदरील सन्मान नवी दिल्ली येथील भारतीय हवामान विभागाचे व्यवस्थापकीय संचालक मा.डॉ. एम. मोहापात्र यांच्या हस्ते ग्रामीण कृषि मौसम सेवा योजनेचे मुख्य समन्वयक डॉ. कैलास डाखोरे व श्री. प्रमोद शिंदे यांनी स्वीकारला. कार्यक्रमास ग्वालियर येथील कृषि विद्यापीठाचे प्रा. एस.के. राव, मा.कुलगुरु, जबलपुर येथील अटारीचे संचालक डॉ. अनुपम मिश्रा, भारतीय कृषि हवामान विभागाचे प्रमुख डॉ.के.के. सिंह, भारतीय कृषि संशोधन परिषदेचे सहाय्यक उपसंचालक (कृषि विस्तार) डॉ. रणधीर सिंह, ग्वालीयार कृषि महाविद्यालयाचे अधिष्ठाता डॉ. जे.पी. दिक्षीत, विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. एस.एन. उपाध्याय, कार्यक्रम आयोजक डॉ. यु.पी.एस. भथुरीया आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

४. कृषि विज्ञान केंद्र, तुळजापूर यांना सर्वोत्कृष्ट सादरीकरणाचा पुरस्कार

कृषि विज्ञान केंद्र, तुळजापूर जि.उस्मानाबाद यांना अटारी, पुणे यांनी दि.१० ते १२ डिसेंबर, २०१९ दरम्यान कृषि विज्ञान केंद्र, कोल्हापूर येथे आयोजित समुह आद्यरेषीय पीक प्रात्यक्षिक विभागीय कार्यशाळेत केलेल्या उत्कृष्ट कार्याकरिता व उत्कृष्ट सादरीकरण करिता राज्यस्तरीय पुरस्काराने सन्मानित केले.

५. कापूस पिकातील संशोधनाबद्दल डॉ. डी.बी. देवसरकर यांना राष्ट्रीय पुरस्कार

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणीचे विस्तार शिक्षण संचालक डॉ. डी.बी. देवसरकर यांना भुवनेश्वर येथील ओरिसा कृषि व तंत्रज्ञान विद्यापीठात कापूस पिकाच्या समस्या व उपाययोजना यावर दिनांक २२ ते २४ जानेवारी, २०२० दरम्यान आयोजित राष्ट्रीय परिसंवादात कापूस पिकातील उल्लेखनीय संशोधन कार्याबद्दल प्राफेशनल एक्सलन्स पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे. परिसंवादात ओरिसा कृषि व तंत्रज्ञान विद्यापीठाचे डॉ. आर.के. अग्रवाल मा.कुलगुरु व उदयपुर येथील महाराणा प्रताप कृषि व तंत्रज्ञान विद्यापीठाचे डॉ. एन.एस. राठोड, मा.कुलगुरु यांच्या हस्ते हा पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. सदरील परिसंवादाचे आयोजन कापूस संशोधन व विकास संघटना, हिस्सार आणि भारतीय कृषि संशोधन परिषद, नवी दिल्ली यांच्यातर्फे करण्यात आले होते.

महत्वाच्या घटना

नांदेड ४४ बीटी (बी.जी. II) वाणाचा लोकार्पण सोहळा

कृषि यांत्रिकीकरण दिवस

विद्यापीठ आदिवासी शेतकऱ्यांच्या सेवेत - मु.वाई, ता.कळमनुरी, जि.हिंंगोली

विस्तार शिक्षण

विस्तार शिक्षण संचालनालय, कृषि विद्यापीठात होणारे नवीन संशोधन शेतक-यांपर्यंत पोचविण्याचे कार्य विस्तार शिक्षण योजना, विभागीय कृषि विस्तार शिक्षण केंद्र (४), कृषि विज्ञान केंद्र (४) व कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र या योजनेद्वारे करत आहे.

मराठवाडा विभागात १२ कृषि विज्ञान केंद्र कार्यरत असून त्यापैकी ४ कृषि विज्ञान केंद्र विद्यापीठामार्फत चालविली जातात तर उर्वरित ८ कृषि विज्ञान केंद्र बगर सरकारी/स्वयंसेवी संस्थामार्फत चालविली जातात. विद्यापीठांतर्गत औरंगाबाद (१९८३), तुळजापूर (२०००), खामगांव (२०१०) व बदनापूर(२०१८) येथे ही केंद्र कार्यान्वीत करण्यात आली आहेत. कृषि विज्ञान केंद्र ही मुलभुत व्यवसाईक प्रशिक्षण संस्था असून त्याचा मुळ उद्देश उपलब्ध असलेले आधुनीक तंत्रज्ञान व शेती उत्पादन वाढीसाठी त्याचा अवलंब यामधील दरी भरून काढणे हा होय.

सन २०१९-२० या वर्षात घेतलेले विस्तार कार्यक्रम

१. जिल्हा मासीक चर्चासत्र :

जिल्हा मासीक चर्चासत्रांद्वारे विषय विशेषज्ञ व कृषि विभागातील अधिकारी यांना संशोधन निष्कर्षावर आधारीत प्रशिक्षण देण्यात आले. या चर्चासत्रात पुढील महिन्यांसाठी कृषि विस्तारा विषयीचे उपयुक्त संदेश तयार करण्यात आले. सर्व कर्मचा-यासमवेत प्रक्षेत्र भेटी आयोजित करण्यात आल्या. सन २०१९-२० या वर्षात ९० जिल्हा मासीक चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले असून यात ४६३५ अधिका-यांनी सहभाग नोंदविला.

२. प्रक्षेत्र भेटी/निदान चमू भेटी :

सन २०१९-२० या वर्षात शेतक-यांचे प्रश्न सोडविण्यासाठी शेतक-यांच्या शेतावर शास्त्रज्ञ आणि विस्तार कार्यकर्ते यांच्या १३६५ प्रक्षेत्र भेटी, निदान चमू भेटी आयोजित करण्यात आल्या. या भेटीमध्ये २६७४५ शेतक-यांच्या समस्यांचे निरसन करण्यात आले.

३. शेतकरी मेळावे :

विद्यापीठ वर्धापन दिनानिमित्त दि.१८ मे, २०१९ रोजी परभणी येथे खरीप शेतकरी मेळावा, मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिनानिमित्त दि.१७ सप्टेंबर, २०१९ रोजी कृषि महाविद्यालय, लातूर येथे रबी शेतकरी मेळावा व सावित्रीबाई फुले जयंतीनिमित्त दि.०३ जानेवारी, २०२० रोजी परभणी येथे महिला शेतकरी मेळाव्यांचे आयोजन करण्यात आले. तसेच सन २०१९-२० या वर्षात विद्यापीठांतर्गत विस्तार/संशोधन केंद्र, विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील खेडेगावात एकूण १६५ शेतकरी मेळाव्यांचे आयोजन करण्यात आले. या मेळाव्यात ४८७९० शेतक-यांनी सहभाग नोंदविला.

४. प्रशिक्षण :

सन २०१९-२० या वर्षात कृषि विभागातील अधिकारी, शेतकरी, महिला शेतकरी, युवक-युवती, ग्रामीण कारागीर, उद्योजक, महिला बचतगट, बिगर संस्थांचे विस्तार कार्यकर्ते यांच्यासाठी गरजेनुष्य शेती तंत्रज्ञान व शेतीवर आधारीत इतर पुरक व्यवसायावर ४१२ प्रशिक्षण आयोजित करण्यात आले. यात १७१०० शेतकरी, महिला शेतकरी, युवक-युवती, उद्योजक, महिला बचतगट, यांना प्रशिक्षित करण्यात आले.

५. कृषि विज्ञान केंद्राकरिता वार्षिक कृती आराखडा कार्यशाळा:

विस्तार शिक्षण संचालनालय व भाकृअप, अटारी, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ५-६ मार्च, २०२० रोजी मराठवाडा विभागातील कृषि विज्ञान केंद्राकरिता वार्षिक कृती आराखडा कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. या कार्यशाळेत मराठवाडा विभागातील १२ कृषि विज्ञान केंद्रातील ९० कार्यक्रम समन्वयक व विषय विशेषज्ञांनी संबंधीत विषयाचा कृती आराखडा सादर केला.

६. कृषि प्रदर्शने :

कृषि विद्यापीठामार्फत विद्यापीठाच्या कार्यक्षेत्रात कृषि प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले. तसेच राष्ट्रीय/राज्यपातळीवर आयोजित करण्यात येणा-या कृषि प्रदर्शनात विद्यापीठाने सहभाग नोंदविला. सन २०१९-२० या वर्षात विद्यापीठा मार्फत आयोजित ३८ कृषि प्रदर्शनाचा ६००००० शेतक-यांना लाभ झाला.

७. गट चर्चा :

समान प्रश्न घेवून येणा-या शेतक-यांच्या गटासाठी सन २०१९-२० या वर्षात ४६५ गटचर्चा आयोजित करण्यात आल्या. गटचर्चेमध्ये ७६०० शेतक-यांच्या समस्यांवर चर्चा करून शंका समाधान करण्यात आले.

८. शेतीदिन :

प्रगतशील शेतक-यांच्या शेतावर, पीक प्रात्यक्षिके आयोजन केलेल्या ठिकाणी तसेच संशोधन केंद्राच्या प्रक्षेत्रावर सन २०१९-२० या वर्षात २८ शेतीदिन आयोजित करण्यात आले. यात ५६५० शेतक-यांनी सहभाग नोंदविला.

९. विद्यापीठ आपल्या दारी तंत्रज्ञान शेतावरी

विस्तार शिक्षण संचालनालयाच्या वतीने सन २०१९-२० या वर्षात विद्यापीठ आपल्या दारी तंत्रज्ञान शेतावरी हे अभियान राबविण्यात आले. आधुनिक कृषि तंत्रज्ञान सर्व शेतक-यांपर्यंत पोचविणे हा या अभियानाचा प्रमुख उद्देश होता. अभियान यशस्वीपणे राबविण्यासाठी व शेतक-यांना तांत्रिक माहिती देण्यासाठी विद्यापीठातील शास्त्रज्ञांचे चमू गठीत करण्यात आले. शास्त्रज्ञ आणि विस्तार कार्यकर्ते यांच्या ३०० खेडेगावात भेटी आयोजित करण्यात आल्या. या भेटीमध्ये ११९०० शेतक-यांच्या समस्यांचे निरसन करण्यात आले.

१०. गुलाबी बोंड अळी नियंत्रण मोहिम :

गुलाबी बोंड अळीच्या प्रादुर्भावामुळे कपाशी पीकाचे मोठया प्रमाणावर नुकसान झाल्याचे आढळून आले. त्यानुषंगाने गुलाबी बोंड अळी या किडीच्या नियंत्रणाकरिता मोहिम राबविण्यात आली. मोहिमेत गुलाबी बोंड अळीचा प्रादुर्भाव व त्यावरील उपाययोजना या बाबत शेतक-यांना अवगत करण्यासाठी विशेष विस्तार कार्यक्रम राबवण्यात आले. तसेच किटकनाशक फवारणी वेळी घ्यावयाच्या काळजीबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. सन २०१९ च्या खरीप हंगामात मराठवाडा विभागातील गावात २४४ कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. याचा १०९७५ शेतक-यांना लाभ झाला.

११. मक्यावरील लष्करी अळी नियंत्रण मोहिम :

मक्यावरील लष्करी अळीच्या प्रादुर्भावामुळे मका पीकाचे मोठया प्रमाणावर नुकसान झाल्याचे आढळून आले. त्यानुषंगाने मक्यावरील लष्करी अळी या किडीच्या नियंत्रणाकरिता मोहिम राबविण्यात आली. मोहिमेत मक्यावरील लष्करी अळीचा प्रादुर्भाव व त्यावरील उपाययोजना या बाबत शेतक-यांना अवगत करण्यासाठी विशेष विस्तार कार्यक्रम राबवण्यात आले. तसेच किटकनाशक फवारणी वेळी घ्यावयाच्या काळजीबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. सन २०१९ च्या खरीप हंगामात मराठवाडा विभागातील गावात १९० कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. याचा १३१७० शेतक-यांना लाभ झाला.

१२. आकाशवाणी/ दूरदर्शन कार्यक्रम :

सन २०१९-२० या वर्षात शेतीविषयक माहिती संकलीत करून ती दूरदर्शनच्या ७४ आणि आकाशवाणीच्या २६५ कार्यक्रमातून व खाजगी केबल वाहिनींच्या माध्यमातून प्रसारीत करण्यात आली आहेत.

१३. कृषि प्रकाशने :

विद्यापीठामार्फत कृषि दैनंदिनी व विविध विषयांवरील माहिती पुस्तिका प्रकाशित करण्यात आल्या आहेत. शेतीभाती हे मासिक नियमित प्रकाशित केले जाते. विविध पिकांवरील घडी पत्रिका तयार करून शेतक-यांना वाटप केल्या आहेत.

१४. माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर :

शेतक-यांसाठी एसएमएस सुविधा, स्पर्श पटल, चलचित्र सुविधा उपलब्ध करून दिली आहे. तसेच यु-ट्युब, ब्लॉग, टिवटर, वॉट्स अॅप इत्यादी माध्यमांचा वापर तंत्रज्ञान प्रसारासाठी केला जातो. विद्यापीठाच्या विस्तार उपक्रमांना डिजीटल स्वरून देण्यात येत आहे. त्याचाच एक भाग म्हणून विद्यापीठाने विविध पिकांच्या तंत्रज्ञानावरील १० मोबाईल अॅप विकसीत केले आहेत.

१५. वर्तमानपत्रातून लेख प्रसिद्ध करणे :

विद्यापीठ शास्त्रज्ञांनी विविध पिकांच्या तंत्रज्ञानावर आधारीत लिहिलेले लेख, संदेश, बातम्या यांना वर्तमानपत्रातून प्रसिद्धी देण्यात आली आहे.

१६. कृषि माहिती वाहिनी :

शेतक-यांनी विचारलेल्या प्रश्नांची कृषि माहिती वाहिनीमार्फत तात्काळ उत्तरे दुरुध्वनीवरून दिली गेली. सन २०१९-२० या वर्षात ५००० शेतक-यांनी विचारलेल्या कृषि विषयक प्रश्नांची उत्तरे दुरुध्वनीवरून दिली गेली.

१७. जागतीक मृदा आरोग्य दिन :

कृषि विज्ञान केंद्र व विभागीय कृषि विस्तार शिक्षण केंद्र यांच्या मार्फत दिनांक ५ डिसेंबर, २०१९ रोजी जागतीक मृदा आरोग्य दिनाचे आयोजन करण्यात आले. या उपक्रमात शेतक-यांना जमिनीच्या आरोग्याविषयी मार्गदर्शन करण्यात आले तसेच जमिनीच्या आरोग्य पत्रिकेचे वाटप करण्यात आले.

शेतकरी मेळावे

श्री.एकनाथ डवले, कृषि सचिव, महाराष्ट्र शासन
यांचे खरीप शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन (१८ मे, २०१९)

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, वनामकृवि, परभणी
यांचे खरीप शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन (१८ मे, २०१९)

ना.श्री.अमित देशमुख, मा.वैद्यकीय शिक्षण व सांस्कृतिक कार्य मंत्री
यांचे रबी शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन (१७ सप्टेंबर, २०१९)

सौ. उज्वलाताई राठोड, मा.अध्यक्ष, जि.प., परभणी यांचे
महिला शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन (३ जानेवारी, २०२०)

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, वनामकृवि, परभणी यांचे
महिला शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन (३ जानेवारी, २०२०)

डॉ. दे.बा. देवसरकर, संचालक विस्तार शिक्षण यांचे
महिला शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन (३ जानेवारी, २०२०)

कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र व विभागीय कृषि विस्तार शिक्षण केंद्र
वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाने विकसीत केलेले सुधारित तंत्रज्ञान विविध माध्यमातून शेतक-यांपर्यंत पोहचविण्याचे कार्य वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाचे कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र, करते. या केंद्राच्या माध्यमातून विद्यापीठात विकसीत झालेले तंत्रज्ञान बी-बियाणे विक्री, रोपे व कलमे विक्री, कृषि अवजारे विक्री, प्रशिक्षण, माती तपासणी, पिकावरील कीड व रोग निदान व सल्ला सेवा इ. सुविधा एकाच छत्राखाली शेतक-यांसाठी उपलब्ध केल्या जातात.

कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्राद्वारे खालील प्रमाणे विस्तार कार्य करण्यात येते.

१. प्रक्षेत्र भेट : प्रत्येक जिल्हा मासिक चर्चा सत्रानंतर महिन्याला परभणी आणि हिंगोली जिल्ह्यात प्रक्षेत्र भेट आयोजित करण्यात येते. सन २०१९-२०२० मध्ये एकूण ३४ प्रक्षेत्र भेट परभणी (२३) आणि हिंगोली (११) जिल्यात घेण्यात आल्या.

२. निदान चमू भेट : शेतक-याचे प्रश्न सोडविण्यासाठी शेतक-यांच्या शेतावर शास्त्रज्ञ आणि विस्तार कार्यकर्ते यांच्या संयुक्त भेटी आयोजित केल्या जातात आणि शेतक-यांच्या समस्यांचे निरासन करण्यात येते. सन २०१९-२०२० मध्ये एकूण १२ निदान चमू भेट करण्यात आल्या.

३. प्रशिक्षण : कृषि विभागातील अधिकारी व शेतक-यांसाठी सन २०१९-२०२० मध्ये एकूण ३६ प्रशिक्षण करून विविध विषयावर मार्गदर्शन देण्यात आले.

४. प्रदर्शन : कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्राच्या मुख्य प्रदर्शनी कक्षात वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाने विकसीत केलेले विविध पिकांचे वाण, त्यांची वैशिष्ट्ये, लागवड तंत्रज्ञान, एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन, इत्यादी संबंधी माहिती सचित्र व आकर्षक स्वरूपात देण्यात आली आहे. सन २०१९-२०२० मध्ये एकूण १८९२ शेतक-यांनी भेट दिली व सन २००० पासून एकूण १०४८७४ शेतक-यांनी माहिती केंद्रास भेट दिली. तसेच सन २०१९-२०२० मध्ये एकूण ०७ विविध कृषि प्रदर्शनात माहिती केंद्रातर्फे सहभाग घेण्यात आला.

५. कृषि माहिती वाहिनी : कृषि माहिती वाहिनी ही सेवा ७ अक्टोंबर २००० पासून शेतकरी बांधवांसाठी उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. परभणी येथे दररोज कार्यलयीन वेळत ०२४५२-२२९०००, या दुरध्वनी क्रमांकावर शेतकरी बांधव थेट त्यांच्या बांधावरून आपले शेती विषयक प्रश्न विचारू शकतात. आज पर्यंत ३२७५७ शेतक-यांनी या वाहिनीचा उपयोग घेतला असून सन २०१९-२०२० या वर्षी एकूण २४२९ शेतक-यांनी आपले प्रश्न व समस्या विचारून त्यावर शास्त्रीय माहिती घेऊन समस्यांचे निराकरण केले.

६. शेतक-यांच्या समस्या निदान व मार्गदर्शन : या केंद्रात शेतक-यांने आणलेल्या पिकाचे, मातीचे व पाण्याच्या नमुन्याचे पाहणी करून निदान व मार्गदर्शन केले जाते. सन २०१९-२०२० या वर्षी एकूण ६३ शेतक-यांनी या उपक्रमाच्या माध्यमातून लाभ घेतला.

७. विद्यापीठ प्रकाशने विक्री : वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाद्वारे प्रकाशित विविध पुस्तकाची विक्री या केंद्रामध्ये केली जाते. सन २०१९-२०२० च्या वर्षी एकूण रु. ९६८९०/- प्रकाशनाची विक्री करण्यात आली.

अभिनव उपक्रम :

१. विद्यापीठ आपल्या दारी तंत्रज्ञान शेतावरी : पीक संरक्षण मोहीम

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ आपल्या दारी तंत्रज्ञान शेतावरी हा अभिनव उपक्रम राबविण्यात येत आहे. त्यानुसार २०१९-२०२० वर्षी सप्टेंबर २०१९ ते आक्टोबर २०१९ दरम्यान विभागीय कृषि विस्तार शिक्षण केंद्र, परभणी तर्फे परभणी व हिंगोली जिल्ह्यात हा उपक्रम ५२ गावांत राबविण्यात आला.

सन २०१९-२०२० मध्ये मराठवाडा विभागात झालेल्या समाधानकारक पावसामुळे पीक संरक्षण, येणा-या रबी हंगामाचे नियोजन याकरिता शेतकऱ्यांच्या शेतावर भेट देऊन त्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी विशेष विस्तार उपक्रम आयोजित करण्यात आला. कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र, परभणी यांच्या वतीने वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठाचे तंत्रज्ञान प्रभावीपणे शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविण्यासाठी जिल्हा/ तालुकास्तरीय तंत्रज्ञान प्रसार कार्यक्रमाचा कृति आराखडा करण्यात आला. सदरील कृषि तंत्रज्ञान प्रसार कार्यक्रम कृति आराखडयामध्ये कृषि विभागाच्या समन्वयाने प्रत्येक तालुक्यातील चार ते सहा गावाचा समावेश करण्यात येऊन प्रत्येक दिवशी तीन ते चार गावाचा दौरा करण्यात आला. परभणी व हिंगोली जिल्ह्यासाठी शास्त्रज्ञांचे एकूण चार चमु करण्यात आले होते. या चमुमध्ये चार (कृषिविद्या, कीटकशास्त्र, वनस्पती विकृतीशास्त्र, उद्यानविद्या) विषयतज्ञांचा समावेश करण्यात आला होता. यामध्ये शेतकरी मेळावे, गटचर्चा, मार्गदर्शन अशा स्वरूपाचे कार्यक्रम घेण्यात आले असून हंगामी खरीप पिके, ऊस, फळे, भाजीपाला व पीक संरक्षण इ.विषयावर तसेच रबी हंगामाचे नियोजन यावर शेतक-यांना शास्त्रज्ञांकडून मार्गदर्शन करण्यात आले होते. विशेष करून त्या वेळच्या परिस्थितीमध्ये पिक व्यवस्थापन, पिक संरक्षण यावर शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. मागणी आधारित काटेकोर विस्तार शिक्षण असे या कार्यक्रमाचे स्वरूप होते.

२. फरदड मुक्ती अभियान-

कापसामधील गुलाबी बोंड अळीच्या नियंत्रणासाठी प्रक्षेत्र फरदड मुक्त करणे आवश्यक असल्या कारणाने परभणी व हिंगोली जिल्ह्यामध्ये २३ फरदड मुक्ती कार्यक्रम राबविण्यात आले.

१२. पी.पी.पी. मॉडेल : (सरकारी खाजगी भागीदारी)

तंत्रज्ञान प्रसार हे विद्यापीठाचे महत्वाचे काम आहे. वरचेवर कृषि क्षेत्रात मोठे बदल घडत आहेत अशावेळी कोरडवाहू शेतक-यांमध्ये कृषि तंत्रज्ञान पोहचविणे हे गरजेचे ठरत आहे. त्या दृष्टीने जास्तीत जास्त शेतक-यांपर्यंत जलद पोहचण्याकरीता गरजेनुसार सरकारी संस्था बिगरसरकारी संस्था व खाजगी संस्था यांच्य एकत्रित समन्वयाने काम करणे सोपे जाते त्याकरीता वनामकृषि परभणी व रिलायंस फाऊंडेशन, यांनी संयुक्तपणे विस्तार कार्यक्रम राबविण्याचे ठरविले आहे. त्याद्वारे विविध नवीन उपक्रम हाती घेण्यात आले.

१. व्हाईस मेसेज (संदेश ध्वनी) :

सन २०१९-२०२० मध्ये रिलायंस फाऊंडेशनच्या भागीदारीतून ध्वनी संदेश सेवा शेतक-यांना दरवर्षीप्रमाणेच राबविण्यात आली या सेवेचा फायदा निरक्षर शेतक-यांना जास्त होतो. कीड व रोग व्यवस्थापन, अन्नद्रव्य व्यवस्थापन, पाणी व्यवस्थापन या विविध विषयांचे एकूण ६५४ संदेश एकूण २११८९५ शेतकऱ्यांना पाठविण्यात आले.

२. डायल-आउट/ ऑडीओ /व्हिडिओ कॉन्फरसिंग :

कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्र, वनामकृषि, परभणी व रिलायंस फाऊंडेशन यांच्या समन्वयाने ऑडीओ/व्हिडिओ कॉन्फरसिंग सेवा शेतक-यांना चालू करण्यात आली यामध्ये एखादया खेडेगावात जाऊन शेतकरी गटाशी चर्चा करण्यात येऊन त्यांच्या प्रश्नांना त्याचवेळी कृषि तंत्रज्ञान माहिती केंद्रामध्ये एकत्रित बसलेल्या शास्त्रज्ञांद्वारे उत्तरे देण्यात आली. अशा प्रकारे २०१९-२०२० मध्ये एकूण ०६ ऑडीओ व ०१ व्हिडिओ कॉन्फरसिंग घेण्यात आल्या.

विस्तार कार्याचा तपशील २०१९-२०२०

अ.क्र.	तपशील	कार्यक्रमांची संख्या
१	जिल्हा मासिक चर्चासत्र	१३
२	प्रक्षेत्र भेटी	३४
३	निदान चमू भेटी	१२
४	कृषि मेळावे आयोजन व सहभाग	१९
५	प्रशिक्षण/मार्गदर्शन	३६
	शेतकरी यांना प्रशिक्षण/मार्गदर्शन	२४
	शासकीय कर्मचारी यांना प्रशिक्षण/मार्गदर्शन	१२
६	कृषि प्रदर्शन आयोजन व सहभाग	०७
७	कृषि माहिती वाहिनी कार्यक्रमात सहभाग	२४२९
८	शेतकऱ्यांच्या समस्येची सोडवणूक	६३
९	मासिक संदेश	२४
१०	प्रकाशने विक्री	१०१४ प्रकाशने (रु. ९६८९०/-)
११	शेतकरी एस एम एस सेवा	६५४ संदेश (२११८९५ शेतकरी)
१२	ऑडिओ कॉन्फरसिंग	०७
१३	विद्यापीठ आपल्या दारी तंत्रज्ञान शेतावरी : पीक संरक्षण मोहीम	५२ गावे
१४	संशोधनपर लेख	०१
१५	वर्तमानपत्रातून (नैमितीक) लेख	१४
१६	वर्तमानपत्रातून बातम्या	८३
१७	आकाशवाणी/दूरदर्शन कार्यक्रम	०७

विद्यापीठ शेतकऱ्यांच्या बांधावर

विद्यापीठ प्रशासन

१. विद्यापीठ अधिकारी :

महाराष्ट्र कृषि विद्यापीठे परिनियम, १९८३ मधील कलम १४ व परिनियम, १९९० नुसार वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी मधील सन २०१९-२० या वर्षामध्ये कार्यकारी, विद्याविषयक व इतर अधिकारी खालीलप्रमाणे होते.

१. कार्यकारी अधिकारी :

कुलपती	: मा.श्री. भगत सिंह कोश्यारी
प्रतिकुलपती	: मा.ना.श्री. दादाजी भुसे
कुलगुरु	: मा.डॉ. अशोक ढवण

२ विद्याविषयक अधिकारी :

अ.क्र.	पद	नाव
१	संचालक शिक्षण तथा अधिष्ठाता (कृषि)	डॉ. ध.नि. गोखले
२	संचालक संशोधन	डॉ. द.प्र. वासकर
३	संचालक विस्तार शिक्षण	डॉ. दे.बा. देवसरकर
४	कुलसचिव	श्री. रणजीत पाटील
५	नियंत्रक	श्री. न.शं. राठोड
६	विद्यापीठ अभियंता	श्री. गौरीशंकर स्वामी
सहयोगी अधिष्ठाता व प्राचार्य		
१	कृषि महाविद्यालय, परभणी	डॉ. ध.नि. गोखले
२	अन्नतंत्र महाविद्यालय, परभणी	डॉ. अ.र. सावते
३	कृषि महाविद्यालय, लातूर	डॉ. बी.एम. ठोंबरे
४	कृषि महाविद्यालय, अंबाजोगाई	डॉ. अ.व्ही. गुट्टे
५	कृषि महाविद्यालय, बदनापूर	डॉ. जी.एम. वाघमारे
६	कृषि महाविद्यालय, उस्मानाबाद	डॉ. आर.डी. अहिरे
७	कृषि महाविद्यालय, गोळेगांव	डॉ. दे.बा. देवसरकर
८	कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, परभणी	डॉ. यु.एम. खोडके
९	सामुदायिक विज्ञान महाविद्यालय, परभणी	डॉ. जयश्री झेंड
१०	विलासराव देशमुख कृषि जैवतंत्र महाविद्यालय, लातूर	प्रा. बी.एस. इंदुलकर
११	उद्यानविद्या, महाविद्यालय, परभणी	डॉ. टी.बी. तांबे
१२	पदव्युत्तर कृषि विपणन व व्यवस्थापन संस्था, चाकूर	प्रा. हे.भ. पाटील
१३	सहयोगी अधिष्ठाता, निम्न शिक्षण, परभणी	डॉ. डी.एन. धुतराज

विभाग प्रमुख - कृषि विद्या		
१	कृषि विद्या	डॉ. बी.व्ही. आसेवार
२	मृद विज्ञान व कृषि रसायन	डॉ. सय्यद ईस्माइल
३	वनस्पती विकृतीशास्त्र	डॉ. के.टी. आपेट
४	कृषि विस्तार शिक्षण	डॉ. आर.पी. कदम
५	कृषि वनस्पतीशास्त्र	डॉ. जे.ई. जहागीरदार
६	कृषि कीटकशास्त्र	डॉ. एस.डी. बंटेवाड
७	कृषि अर्थशास्त्र	डॉ. के.व्ही. देशमुख
८	उद्यानविद्या	डॉ. टी.बी. तांबे
९	पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय	डॉ. जी.के. लोंढे
१०	कृषि अभियांत्रिकी	डॉ. ए.एस. कडाळे
११	प्रभारी अधिकारी हवामानशास्त्र	डॉ. एम.जी. जाधव
अन्नतंत्र शाखा		
१	अन्न सुक्ष्मजीवशास्त्र	प्रा. हे.बा. देशपांडे
२	अन्न अभियांत्रिकीशास्त्र	डॉ. अ.र. सावते
३	अन्न व्यापार व व्यवसाय व्यवस्थापन	प्रा. डी.आर. मोरे
सामुदायिक विज्ञान शाखा		
१	मानव विकास व कौटुंबिक अभ्यास	डॉ. जया बंगाळे
२	वस्त्र व परिधान अभिकल्पना विभाग	प्रा. मेघा उमरीकर
३	कौटुंबिक साधन संपत्ती व्यवस्थापन विभाग	डॉ. जयश्री झेंड
४	अन्न व पोषण विभाग	डॉ. आशा आर्य
५	गृहविज्ञान विस्तार व संदेशवहन व्यवस्थापन विभाग	डॉ. मधुमती कुलकर्णी
कृषि अभियांत्रिकी शाखा		
१	सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी	डॉ. एच.डब्ल्यु आवारी
२	कृषि यंत्र व शक्ती	डॉ.सौ. स्मिता सोळंकी
३	मृद व जलसंधारण अभियांत्रिकी	प्रा. भा.वा. भुईभार
४	विद्युत यांत्रिकी आणि ऊर्जा	डॉ. रा.ता. रामटेके
५	काढणी पश्चात तंत्रज्ञान	डॉ. स्मिता खोडके
इतर अधिकारी		
१	विद्यापीठ कल्याण अधिकारी	डॉ. एम.एस. देशमुख
२	उप कुलसचिव (परिक्षा)	डॉ. ग.अ. भालेराव
३	उप कुलसचिव (आस्था)	श्री. पु.कों. काळे
४	सहायक कुलसचिव (आस्था)	श्री. पी.एम. पाटील
५	विद्यापीठ ग्रंथपाल	श्री. एस.डी. कदम

दिनांक ३१/३/२०२० रोजीची संवर्ग निहाय मंजूर पदे, भरलेली पदे व रिक्त पदांची माहिती
गोषवारा

अ. क्र.	गट	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	अ	५९८	३५०	२४८
२	ब	१६९	८१	८८
०२ पदे (कक्ष अधिकारी) शासन प्रतिनियुक्तीने भरलेली आहे.		०२	०२	००
३	क	७२९	४३४	२९५
४	ड	१३८३	७१८	६६८
एकूण		२८८४	१५८५	१२९९

गट अ

अ.क्र.	पदाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	संचालक	०३	०१	०२
२	सहयोगी अधिष्ठाता	१२	०२	१०
३	विभागप्रमुख	१०	१०	००
४	प्राध्यापक	४४	२४	२०
५	सहयोगी प्राध्यापक	१८३	९४	८९
६	कार्यक्रम समन्वयक	०४	०३	०१
७	सहाय्यक प्राध्यापक	२८४	१७५	१०९
८	विषय विशेषज्ञ	२४	२३	०१
९	कुलगुरु	०१	०१	००
१०	कुलसचिव	०१	०१	००
११	नियंत्रक	०१	००	०१
१२	विद्यापीठ अभियंता	०१	००	०१
१३	उप- विद्यापीठ अभियंता	०३	००	०३
१४	वैद्यकीय अधिकारी	०१	०१	००
१५	सुरक्षा व निगराणी अधिकारी	०१	००	०१
१६	विद्यार्थी कल्याण अधिकारी	०१	००	०१
१७	उपकुलसचिव	०२	०१	००
१८	सहाय्यक कुलसचिव/सहाय्यक नियंत्रक	२०	१३	०७
१९	मा.कुलगुरु यांचे खाजगी सचिव/स्वीय सहाय्यक	०२	०१	०१
एकूण		५९८	३५०	२४८

गट ब

अ. क्र.	संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक-कृषि	६७	२७	४०
२	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक-अन्नतंत्र	०६	०३	०३
३	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक जैवतंत्रज्ञान	०४	००	०४
४	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक-कृषि अभियांत्रिकी	०१	००	०१
५	पशुवैद्यकीय अधिकारी	०१	००	०१
६	कार्यक्रम सहा-प्रयोगशाळा तंत्रज्ञ	०४	०३	०१
७	कार्यक्रम सहा-संगणक	०४	०१	०३
८	कार्यक्रम सहा-प्रक्षेत्र व्यवस्थापक	०४	०३	०१
९	कक्ष अधिकारी	२५	१६	०९
१०	सहायक कक्ष अधिकारी	२५	१३	१२
११	सहायक अधिक्षक	०३	०३	००
१२	लघुलेखक	२१	१२	०९
१३	तांत्रिक सहाय्यक	०४	००	०४
एकूण		१६९	८९	८८

गट क

संवर्गाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
कनिष्ठ पशुवैद्यकीय अधिकारी	०१	०१	००
कनिष्ठ संशोधन सहा. -कृषि	७४	३०	४४
कनिष्ठ अभियंता	०६	०३	०३
कार्यदेयक पर्यवेक्षक	०१	०१	००
पर्यवेक्षक गृहविज्ञान	०१	००	०१
आरेखक	०१	०१	००
वरिष्ठ यांत्रिक	०२	०१	०१
कनिष्ठ यांत्रिक	०१	०१	००
ट्रॅक्टर चालक	०५	००	०५
वाहन चालक	४२	१८	२४

ट्रक चालक	०४	०३	०१
के.व्ही.के.वाहन चालक	०८	०५	०३
कृषि सहाय्यक/तत्सम पदे	२८१	२०५	७६
कृषि सहाय्यक (अभियांत्रिकी)	०२	००	०२
कृषि सहाय्यक (जैवतंत्रज्ञान)	०२	००	०२
प्रयोगशाळा सहाय्यक	१५	०२	१३
फिल्डमन/तांत्रिक प्रशिक्षक	०१	०१	००
बीजतंत्री	०८	०४	०४
सुतार	०३	०३	००
कलाकार	०२	०२	००
उप-आवेक्षक/तांत्रिक सहाय्यक	०५	०१	०४
कॉम्प्युटर	०१	००	०१
प्रशिक्षित मॉन्टेसरी शिक्षक	०१	००	०१
प्रयोगशाळा सहाय्यक (गृह विज्ञान)	०५	००	०५
दुरध्वनी चालक	०२	००	०२
नळकारागीर	०४	०२	०२
मिस्त्री	०१	००	०१
बाष्पक सहाय्यक	०१	००	०१
संधाता	०१	०१	००
कातारी	०१	००	०१
जोडारी	०२	००	०२
ट्रकश्राव्य यंत्र चालक	०२	०१	०१
संगणक चालक	०१	०१	००
संगणक चालक/संगणक प्रोग्रामर	०२	००	०२
वरीष्ठ लिपीक	६६	३६	३०
लघुटंक लेखक	०४	०२	०२
लघुटंक लेखक ग्रेड - ३	०३	०२	०१
संगणक चालक	०१	००	०१
कनिष्ठ लिपीक	१५७	१०४	५३
ग्रंथालय सहाय्यक	०६	०२	०४
रिप्रोग्राफीक सहाय्यक	०१	००	०१
मिश्रक	०२	०१	०१
एकुण	७२९	४३४	२९५

गट ड

संवर्गाचे नांव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
प्रयोगशाळा सेवक	५२	१८	३४
मजुर	९३८	५१४	४२४
पहारेकरी	१४९	५३	९६
शिपाई	११०	३७	७३
गुराखी	६	१	५
परिचर	९	३	६
दोग्धा	४	१	३
पुस्तक वाहक	१	१	०
मिस्त्री	१	०	१
ड्रेसर	१	०	१
फरास	१	१	०
सफाई कामगार	२७	१८	९
खानसामा	३	१	२
जमादार	१	१	०
माळी	१९	१३	६
रुखी/वाल्मीकी	४	३	१
पशुधन परिचर	१	०	१
ग्रंथालय परिचर	५	३	२
प्रयोगशाळा परिचर	५५	५०	५
एकूण	१३८६	७१८	६६८

विद्यापीठ प्राधिकरणे :

अहवाल कालावधीत विद्यापीठाची कार्यकारी परिषद, विद्या परिषद, संशोधन परिषद, विस्तार शिक्षण परिषद, विद्याशाखा व अभ्यास मंडळे या प्राधिकरणांच्या वेळोवेळी सभा घेण्यात आल्या.

कार्यकारी परिषद : अहवाल कालावधीत कार्यकारी परिषदेच्या एकूण ४ नियमित सभा झाल्या.

विद्या परिषद : अहवाल कालावधीत विद्या परिषदेच्या २ सभा झाल्या.

कृषि संशोधन परिषद : अहवाल कालावधीत कृषि संशोधन परिषदेची एक सभा घेण्यात आली.

विस्तार शिक्षण परिषद : अहवाल कालावधीत विस्तार शिक्षण परिषदेची एक सभा घेण्यात आली.

विद्या शाखा : विद्यापीठांतर्गत कृषि आणि तत्सम/संलग्न विद्याशाखा अहवालाच्या काळात कार्यरत होत्या.

अभ्यास मंडळे : अहवाल कालावधीत सर्व अभ्यास मंडळांच्या सभा नियमितपणे घेण्यात आल्या.

विद्यापीठ वित्त व्यवस्था

MAU -2019-20
REVENUE INCOME
Group Summary
1-Apr-2019 to 31-Mar-2020

Page 1

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
ANIMAL HUSBANDRY RECEIPTS		8,53,292.00
<i>Sale of Fym(Senkhat)</i>		4,944.00
<i>Sale of Milk & Milk Produce</i>		6,62,208.00
<i>Sale of Poultry Products</i>		1,86,140.00
CAPITAL RECEIPTS		12,38,764.00
<i>Sale of Books & Periodicals</i>		8,095.00
<i>Sale of Capitals (Assets)</i>		2,000.00
<i>Sale of Furniture/tools/dead Stock (Auction)</i>		8,58,502.00
<i>Sale of Live Stock</i>		3,70,167.00
EDUCATIONAL RECEIPTS		13,78,85,793.00
<i>Admission / Regi. Fees</i>		4,88,850.00
<i>Bonafide Fees</i>		1,90,724.00
<i>Convocation Fees</i>		3,70,000.00
<i>Electricity Charges (Student)</i>		78,29,543.00
<i>Eligibility Fees</i>		16,17,140.00
<i>Enrolment Fees</i>		20,71,958.00
<i>Examination Fee 25%</i>		38,87,024.50
<i>Examination Fees 75%</i>		5,11,46,576.50
<i>Fine & Dues</i>		1,22,088.00
<i>Grade Card Fees</i>		9,79,779.00
<i>Grivance Fees</i>		3,400.00
<i>Hostel Room Rent</i>		62,65,522.00
<i>Identity Card Fees</i>		1,32,090.00
<i>Insurance Charges From Student</i>		2,83,450.00
<i>Library Fee</i>		35,52,357.00
<i>Marklist & Provisional Certificate Fees</i>		500.00
<i>Medical Examination Fees</i>		7,59,779.00
<i>Migration Fees</i>		1,42,810.00
<i>ODC PDC Fees / Verification</i>		29,83,670.00
<i>ONline Educaiton Fees</i>		3,21,900.00
<i>Other Educational Receipts</i>		1,83,22,429.00
<i>Rechecking</i>		6,35,330.00
<i>Registration Fees (Income)</i>		24,38,016.00
<i>Re-Recognition/Proceesing Fee Prvt School</i>		3,800.00
<i>Re-Recognition / Proceesing Fees Pvt Colleges</i>		5,90,200.00
<i>Revolution Fees</i>		21,700.00
<i>Sale of Prospectus</i>		5,12,580.00
<i>Transfer Certificate Fees</i>		33,400.00
<i>Tution Fees</i>		3,21,23,877.00
<i>Verification</i>		55,300.00
FARM RECEIPTS		14,49,595.00
<i>Sale of Cotton Lint</i>		2,54,982.00
<i>Sale of Fodder</i>		2,13,420.00
<i>Sale of Grain</i>		520.00
<i>Sale of Other Farm Produce</i>		8,37,046.00
<i>Sale Of Sugarcane</i>		1,43,627.00
GENERAL REVENUE RECEIPTS		3,10,24,563.00
<i>Application Forms</i>		10,23,410.00
Carried Over		17,24,52,007.00

continued ...

MAU -2019-20

REVENUE INCOME Group Summary : 1-Apr-2019 to 31-Mar-2020

Page 2

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
Brought Forward		17,24,52,007.00
Bank Interest Received		2,07,96,071.00
Consultancy /soil Testing/service & Inspection Char		24,000.00
Hire Charges of Vehicle & Machinery (Income)		45,725.00
Institutional Charges (Income)		2,77,670.00
Insurance Claim (Receipt)		12,580.00
Other General Receipts		76,44,677.00
Rent of Buildings		4,73,572.00
Rest House Charges		4,05,708.00
Sale of Publication & Written Articles		17,330.00
Sale of Stationery / Cloth		1,133.00
Sale of Tender Forms		1,53,623.00
Soil Testing Charges		7,616.00
Testing Product Fees		40,500.00
University Library Receipts		81,878.00
Water Tax Received		19,070.00
HORTICULTURE RECEIPT		45,09,917.00
Sale of Horticulture Produce		27,07,800.00
Sale of Plants / Nursery		18,02,117.00
SEED RECEIPTS		2,74,009.00
Sale of Seed		2,17,226.00
Sale of Seedling		56,783.00
Grand Total		17,72,35,933.00

 Assistant Comptroller
 Vasantao Naik Marathwada Krishi Vidyapeeth,
 Parbhani

MAU -2019-20**REVENUE INCOME**

Group Summary

1-Apr-2019 to 31-Mar-2020

Page 1

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
ANIMAL HUSBANDRY RECEIPTS		8,53,292.00
CAPITAL RECEIPTS		12,38,764.00
EDUCATIONAL RECEIPTS		13,78,85,793.00
FARM RECEIPTS		14,49,595.00
GENERAL REVENUE RECEIPTS		3,10,24,563.00
HORTICULTURE RECEIPT		45,09,917.00
SEED RECEIPTS		2,74,009.00
Grand Total		17,72,35,933.00

 Assistant Comptroller
 Vasantao Naik Marathwada Krishi Vidyapeeth,
 Parbhani

MAU -2019-20

Expenses

Group Summary

1-Apr-2019 to 31-Mar-2020

Page 1

Particulars	Closing Balance	
	Debit	Credit
Contingency	36,75,69,397.00	17,70,473.00
HOSPITALITY EXPENSES	21,41,455.00	
MAINTAINCAE	7,48,45,665.00	
MATERIAL & SUPPLIERS	3,59,21,800.00	
MOTOR VEHICLES (FUNCTIONAL)	1,00,54,443.00	
OFFICE EXPENSES RECURRING	14,69,64,360.00	17,70,473.00
PROFESSIONAL & SPECIAL SERVICES	7,47,73,733.00	
PUBLICATION	31,303.00	
RENT , RATE & TAXES	31,94,866.00	
STIPEND & SCHOLARSHIP	1,96,41,772.00	
PENSION & GRATUITY	90,28,09,808.00	
Basic Pension	50,08,95,146.00	
Commutation of Pension	5,97,93,999.00	
Encashment of Leave	8,85,55,307.00	
Gratuity	3,77,75,865.00	
Pension Arrears.	7,01,90,890.00	
Pension Releif	14,55,98,601.00	
SALARIES	98,51,95,001.00	
7th Pay Diffrance	1,35,612.00	
CLA & Other Allowance	34,64,105.00	
Contratual Salary	1,67,32,522.00	
Conveyance Allowance	90,88,375.00	
Dearness Allowance	56,11,65,781.00	
Grade Pay	6,49,16,735.00	
House Rent Allowance	3,24,84,100.00	
Medical Reimbursement	65,92,074.00	
NPS Govt. Share	1,97,836.00	
Over Time	6,51,338.00	
Pay of Establishment	14,83,54,446.00	
Pay of Officers	14,10,22,755.00	
Washing Allowance	3,89,322.00	
TRAVEL EXPENSES	48,51,598.00	
T.A. to External Examiner	13,990.00	
T.A. to Staff Member	48,37,608.00	
WAGES & FIELD OPERATION	37,60,865.00	
Field Operation	37,49,372.00	
Labour Wages	11,493.00	
Grand Total	2,26,41,86,669.00	17,70,473.00

Assistant Comptroller
Vasantnao Naik Marathwada Krishi Vidyapeeth,
Parbhani

विद्यापीठ अभियंता

सन २०१९-२० या वित्तीय वर्षात करण्यात आलेली विशेष कामे

अ.क्र.	कामाचे नांव	बांधकाम वर्षे	कामाची सद्यस्थिती
१	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, गोळेगांव येथे महाविद्यालयीन इमारतीचे बांधकाम करणे	२०१५ - १६	काम प्रगती पथावर अंतिम टप्प्यात
२	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परभणी येथे मुर्लीचे वसतिगृह बांधणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
३	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परभणी अंतर्गत येथे बॅडमिंटन हॉलची दुरुस्ती व नुतनीकरण करणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
४	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परभणी येथील सभागृहाची दुरुस्ती करणे व वाढीव बांधकाम करणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
५	वनामकृवि परभणी अंतर्गत करडई संशोधन केंद्र, परभणी येथे बीज साठवण गृह बांधणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
६	वनामकृवि परभणी अंतर्गत गळीत संशोधन केंद्र, लातूर येथे सोयाबीन बियाणे साठवण गृह बांधणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
७	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि संशोधन केंद्र, बदनापूर येथे बीज साठवण गृह व बीज प्रक्रिया केंद्र इमारतीचे बांधकाम करणे (Additional work)	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
८	वनामकृवि, परभणी अंतर्गत वनस्पती विकृतीशास्त्र विभागांतर्गत बायोमिक्स प्रकल्प इमारतीचे बांधकाम करणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
९	शैक्षणिक संग्रहालय इमारत परभणी येथील नाहेप केंद्राकरिता ॲल्युमिनियम पार्टीशन व मॅट बसविणे.	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
१०	कृषि विज्ञान केंद्र, बदनापूर येथे कार्यालयीन इमारतीचे बांधकाम करणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
११	वनामकृवि परभणी अंतर्गत परिसर क्रमांक २ मध्ये जलकुंभ बांधणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर
११	वनामकृवि परभणी अंतर्गत कृषि महाविद्यालय, लातूर येथे (Skill Development Training Centre for SC Beneficiaries) वसतिगृह बांधणे	२०१९-२०	काम प्रगती पथावर

सामंजस्य करार

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, डॉ. बी.वेंकटेश्वरलू, माजी कुलगुरु, डॉ. जी. रविंद्र चारी, संचालक, भाकृअप-केंद्रीय कोरडवाहू संशोधन केंद्र, हैद्राबाद
डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन, डॉ. उदय खोडके, प्राचार्य, डॉ.स्मिता सोलंकी, श्री.रोहित कदम, रोहित कृषि इंडस्ट्रीज, पुणे

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, डॉ.जगदीश राणे, संचालक, भाकृअप-राष्ट्रीय अजैविक ताण व्यवस्थापन संस्था, बारामती
डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन

डॉ. अशोक ढवण, मा.कुलगुरु, श्री. अनिल भंडारी, व्यवस्थापकीय संचालक, महाबीज, डॉ. दत्तप्रसाद वासकर, संचालक संशोधन,
डॉ.प्रफुल्ल लहाने, महाव्यवस्थापक, महाबीज, डॉ. खिजर बेग, कापूस विशेषज्ञ

हरित परिसर - स्वच्छ परिसर

वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ
परभणी - ४३१ ४०२ (महाराष्ट्र)

www.vnmkv.ac.in

www.facebook.com/vnmkv

www.twitter.com/vnmkv

www.youtube/user/vnmkv

www.promkvparbhani.blogspot.in